

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

Podpora výchovné funkce současné rodiny prostřednictvím rodinných center

Bakalářská práce

Autor: Marie Mádlíková

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci
v etopedických zařízeních (SVETB)

Vedoucí práce: Mgr. Leona Stašová, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Marie Mádlíková

Studium: P18K0294

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

Název bakalářské práce: **Podpora výchovné funkce současné rodiny prostřednictvím rodinných center**

Název bakalářské práce AJ: Supporting the Educational Role of Contemporary Family through Parent Centers

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce analyzuje fungování rodinných center s ohledem na potřeby současné rodiny a její výchovné funkce.

V teoretické části budou zmapovány důvody vzniku rodinných a mateřských center, jejich činnost, fungování a úlohy,

které plní v místních komunitách.

Cílem výzkumné části bude vyhodnocení aktivit těchto center, které jsou zaměřeny na podporu rodičovství a výchovy

v rodině. Bude realizována obsahová analýza dokumentů vybraných rodinných a mateřských center a bude doplněna

též rozhovory s rodinami, jež centra navštěvují.

Matoušek O. Rodina jako instituce a vztahová síť

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Leona Stašová, Ph.D.

Oponent: Mgr. Alena Knotková

Datum zadání závěrečné práce: 1.2.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 3. 4. 2021

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Leoně Stašové, Ph.D., za vedení bakalářské práce, odbornou pomoc a trpělivost.

Dále krajské koordinátorce pro královéhradecký a pardubický kraj ing. Petře Horákové, za zprostředkování informací z rodinných center a rodinným centrům, za to, že mi informace poskytla.

V neposlední řadě, děkuji respondentkám za jejich čas a ochotu spolupracovat.

Anotace

Mádlíková, Marie. *Podpora výchovné funkce současné rodiny prostřednictvím rodinných center*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce analyzuje fungování rodinných center s ohledem na potřeby současné rodiny a její výchovné funkce. V teoretické části jsou zmapovány důvody vzniku rodinných a mateřských center, jejich činnost, fungování a úlohy, které plní v místních komunitách.

Cílem výzkumné části je analyzovat ty aktivity center, které jsou zaměřeny na podporu sociálních a rodičovských kompetencí a výchovu v rodině. Její součástí je obsahová analýza dokumentů vybraných rodinných a mateřských center, která je doplněna výzkumnými rozhovory s matkami, jež centra navštěvují.

Klíčová slova:

Rodina, výchova, výchovná funkce, sociální kompetence, rodičovské kompetence, rodinné centrum

Annotation

Mádlíková, Marie. *Supporting the Educational Role of Contemporary Family through Parent Centers*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2021, pp. Bachelor Degree Thesis.

This bachelor's thesis analyzes the way family centres work with regards to the needs of a contemporary family and its educational function. The theoretical part offers an overview of the reasons why family centres and mother and child clubs are established, their activities, system of functioning and the goals they aim for in local communities. The purpose of the research part is to analyze the activities which support social and parenting skills and family education. This part also includes content analysis of varied documents from selected family centres and mother and child clubs supplemented by research interviews with the mothers who attend these centres and clubs.

Key words:

family, education, educational function, social skills, parenting skills, family centre

Obsah

SEZNAM GRAFŮ	9
SEZNAM TABULEK.....	9
ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1. Výchovná funkce rodiny	12
1.1 Rodina jako základní činitel podporující rozvoj sociálních kompetencí	12
1.2. Výchova a rozvoj sociálních kompetencí	13
1.3. Vymezení výchovné funkce rodiny s ohledem na sociální kompetence.....	15
2. Sociální kompetence, rodičovské kompetence	16
2.1. Sociální kompetence.....	16
2.2 Rodičovské kompetence	18
3. Rodinná centra jako nové sociální prostředí	19
3.1. Počátky a důvody vzniku rodinných center	19
3.2 Síť pro rodinu jako zastřešující organizace rodinných center	22
3.3 Funkce rodinných a mateřských center	22
3.4 Sociálně a výchovně-vzdělávací funkce rodinného centra	24
4. Příklad rodinného centra - RC DOMEČEK SEVER z.s.	25
4.1. Z historie organizace	26
4.2. Aktivity centra jako reakce na aktuální společenské problémy	26
4.3. Popis rozvoje a podpory sociálních vazeb a kompetenci při různých druzích aktivit ..	28
EMPIRICKÁ ČÁST	32
5. Výzkumný projekt.....	32
5.1. Uvedení do kontextu s dosavadním výzkumem.....	32
5.2. Využití techniky	33
5.3. Vymezení klíčových pojmů pro analýzu	34
6. Analýza dat z rodinných center.....	36
6.1. Představení charakteristiky vybraných rodinných center	37
6.2. DOMEČEK SEVER z.s.....	38
6.3. Rodinné centrum Žirafa HK, z.s.....	40
6.4. Křesťanské rodinné centrum Sedmikráska z.s.	42
6.5. Rodinné a vzdělávací centrum Holoubek Holice	44
6.6. Kopretina Vrchlabí z.s.	46
6.7. Rodičovské centrum Radovánek	48
7. Výzkumné rozhovory – kvalitativní úhel pohledu na aktivity rodinných center	50
7.1. Poznávání lidí.....	51

7.2. Mezilidské vztahy.....	53
7.3. Komunikace.....	54
7.4. Kooperace.....	55
7.5. Kompetice.....	56
7.6. Rodičovské kompetence.....	56
8. Výsledky empirických šetření.....	60
ZÁVĚR.....	62
POUŽITÉ ZDROJE.....	64
PŘÍLOHY.....	67

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 Pravidelný program centra DOMEČEK SEVER z. s.	38
Graf č. 2 Mimořádné akce (přednášky, workshopy).....	38
Graf č. 3 Počet rodin celkem	39
Graf č. 4 Pravidelné aktivity centra Žirafa HK	40
Graf č. 5 Mimořádné akce (přednášky, workshopy)	40
Graf č. 6 Počet klientů celkem.....	41
Graf č. 7 Pravidelné aktivity centra Sedmikráska z. s.	42
Graf č. 8 Mimořádné akce (přednášky, workshopy)	42
Graf č. 9 Počet rodin celkem	43
Graf č. 10 Pravidelné aktivity centra Holoubek	44
Graf č. 11 Mimořádné akce (přednášky, workshopy).....	44
Graf č. 12 Počet rodin celkem	45
Graf č. 13 Pravidelné aktivity centra Kopretina	46
Graf č. 14 Mimořádné akce (přednášky, workshopy).....	46
Graf č. 15 Počet rodin celkem	47
Graf č. 16 Pravidelné aktivity centra Radovánek	48
Graf č. 17 Mimořádné akce (přednášky, workshopy).....	48
Graf č. 18 Počet rodin celkem	49

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Přehled respondentek	50
---	----

ÚVOD

Definice a teorií o tom, co je rodina a jaká by měla být, existuje mnoho, ale základní myšlenka zůstává v průběhu času stejná. Rodina by měla být společenství, kde se všichni vzájemně přijímají, sdílejí své radosti, starosti, obavy i naděje, místem, kde se formuje osobnost a získávají životní postoje a hodnoty.

Tento popis odpovídá ideálnímu stavu, který ovšem často nenastává. Mladá rodina, přes všechnu snahu tápe, chce být co nejlepší, pod tlakem okolí se neustále vyhodnocuje. Přirozené instinkty a zdravý rozum se dostávají do konfrontace s názory sociálního okolí. Rodina často nežije ve vícegeneračním soužití, a proto je podpora širší rodiny v mnoha případech mizivá. Potom je potřeba se tomuto stavu přiblížit s jinou podporou. Nejbližší jsou v tomto směru mladým rodinám rodinná centra. Komunitní, neziskové organizace, fungující v místě bydliště mladé rodiny, nebo jejím okolí. Suplují oporu širší rodiny, poskytují zázemí, radu a pomoc. Jsou velmi různorodá, od malých, ve kterých se komunita schází jednou nebo dvakrát týdně, po velká, která fungují celý týden v dopoledním i odpoledním programu. Nabízejí program, nejen pro rodiče s dětmi na rodičovské dovolené, ale i pro odrostlejší děti, které centrem prošly a rády se vrací a různé kluby na trénink osamostatnění, přednášky a doškolení pro rodiče. Některá centra zřídila dětské skupiny, nebo provozují sociální služby, aby se užívala. Spektrum je opravdu široké, ale jedno je společné, vycházejí z aktuální potřeby komunity a jejím potřebám svoje působení přizpůsobují.

Cílem práce je analyzovat fungování rodinných center s ohledem na potřeby současné rodiny a její výchovné funkce. Pokusit se zjistit, jak rodinná centra podporují rozvoj sociálních a rodičovských kompetencí v rodinách a jak to, že pečující rodič centrum navštěvuje, ovlivňuje nejen rodinu nukleární, ale i širší. Určit, kde rodinná centra doplňují funkce, které měla původně širší rodina.

Práce má teoreticko-empirický charakter.

Teoretická část je věnována rodině, její výchovné funkci a výchově, jak je definována v odborných textech. Sociálním a rodičovským kompetencím, jejich charakteristice, jak je rozvíjet a podpořit. Dále rodinným centrům, historii a důvodům jejich vzniku, jejich funkci a využití. Jejich potřebnosti pro společnost.

Cílem výzkumné části je vyhodnocení analýzy dat, získaných ze šesti rodinných center v královéhradeckém a pardubickém kraji a zjištění, jak programy, které nabízejí

klientům, podporují a ovlivňují jejich sociální a rodinné kompetence. Výzkum je doplněn analýzou rozhovorů se čtyřmi respondentkami, které prošly rodinným centrem, nejprve jako maminky klientky a později jako lektorky, nebo osoby spolupracující.

V literatuře je téma rodiny a její výchovné funkce zpracováno opravdu důkladně a z mnoha pohledů, od psychologie přes pedagogiku, sociologii až po volnočasové aktivity. Autoři Matějček (2017), Matoušek (1997), Kuchařová (2019), Langmaier, Krejčířová (2019), Semrád (2007), Stašová (2001) řeší řadu aktuálních témat souvisejících s rodinou.

Tématům rodinných center se autorsky věnuje Síť pro rodinu a její zakladatelka Růt Kolínská. Síť pro rodinu vydala mnoho publikací a metodik. Část se jich věnuje historii, další zkušenostem z běžného provozu různých center. Také několik bakalářských a diplomových prací se věnuje různým pohledům na rodinná centra.

Výzkumné práce autorek Kuchařové, Sobotové, Smíškové, či výzkum Median, Sirius (2016) nahlíží na téma z podobných úhlů, ale cílovou skupinou jsou děti předškolního věku, nebo rodina a vztahy v ní.

Téma práce je přínosné z důvodu náhledu na skupinu, na kterou se zaměřuje. Rodinná centra jsou většinou vnímána jako oddychové kluby pro maminky a jejich podpůrná, výchovná a socializační funkce je zlehčována.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Výchovná funkce rodiny

Kapitola se zaměřuje na základní pojmy, které jsou stěžejní pro téma práce. Z mnoha definic a pohledů různých autorů vybírá ty, které uvádějí do tématu a téma do kontextu.

1.1. Rodina jako základní činitel podporující rozvoj sociálních kompetencí

Rodina je nejstarší základní jednotkou společnosti. Plní mnoho funkcí, mezi něž patří například socializační, výchovná a ekonomická. Svým členům vytváří citové zázemí, formuje mezilidské vztahy, hodnoty a postoje. V životě dítěte pokládá základy etiky a životního stylu. Ze sociologického hlediska začleňuje jedince do sociálního prostředí. Nejtypičtější je tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, tj. oba rodiče a děti. V posledních desetiletích se rodina, s ohledem na společenské postoje pozvolna proměňuje. Přibývají možnosti rodinných typů, kam patří nejen rodina vlastní a úplná, ale také rodina neúplná, nevlastní, náhradní a partneři stejného pohlaví. Současné pojetí chápe rodinu spíše jako sociální skupinu nebo společenství, které žije ve vlastním prostoru, uspokojuje potřeby svých členů a poskytuje dětem péči a základní jistoty.

Rodina a prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, se významně podílí na utváření jeho osobnosti. Od rodičů se neočekává profesionální přístup. Očekává se od nich láska, pochopení, přijetí, to znamená silné emocionální vazby, které dítěti umožní správný vývoj. To je pro správné výchovné působení důležité.

Matoušek uvádí, že rodina je unikátní a nenahraditelnou institucí proto, že nejlepším možným způsobem spojuje specifické a univerzální. Bez osobního a vysoce citově angažovaného zaujetí rodičů na osudu dětí, by se děti vychovat nedaly. Stálá přítomnost vysoce citově angažovaných rodičů se dnes považuje za nepostradatelnou podmínku zdravého duševního i tělesného vývoje dítěte. Další takovou podmínkou je bezpečí domova, jako stabilního a chráněného prostředí. Obojí může dítěti poskytnout jen rodina a to nezastupitelně. (Matoušek 1997, s. 8) Dále říká, že rodina, jako první model společnosti, se kterým se dítě setkává, mu musí zprostředkovat nejen láskyplnou péči, ale i jasnou představu o pravidlech a mezích. (Matoušek 1997, str. 80) Rodina si vytváří vnější vztahy na základě své koncepce sociální skutečnosti. Patrně nejpropracovanější studii toho, jak si rodina buduje a udržuje své přesvědčení o povaze sociální reality, uskutečnil se svým týmem Reiss. Matoušek zmiňuje, že Reiss se svými spolupracovníky rozlišil tři dimenze rodinného paradigmatu.

1. Konfigurace – vyjadřuje, nakolik rodina pojmá své prostředí jako předpověditelné, přehledně strukturované, nakolik je schopna objevovat v sociálním světě pravidelnosti vysvětlující podstatné události.
2. Koordinace – parametr vyjadřující, jak se rodina cítí být vnímána svým sociálním prostředím. Jde vlastně o sebepojetí rodiny, o její prestiž.
3. Uzavřenost – udává rovnováhu mezi otevřeností rodiny vůči novým zkušenostem a uchováváním rodinných tradic.

Představa rodiny o sociálním okolí je propojena s představou o místě, v němž rodina žije. Pro tuto komplexní představu se užívá termín **mapa**. Mapa určuje, kdo a kam může chodit, kdo a jakým způsobem má být zapojen do místní komunity a do činnosti institucí, která místa jsou nebezpečná, na kterých místech by bylo dobře nebýt viděn, na kterých místech a při kterých příležitostech je naopak žádoucí být viděn atd. (Olivieri, M.E.- Reiss, D.: Family Style of Construing the Social Environment. In: Walsh, F (ed.), Normal Family Processes, Guilford Press, New York 1982 in Matoušek 1997, s. 74,75)

1.2. Výchova a rozvoj sociálních kompetencí

Výchova, kterou chápeme, jako celoživotní proces, má dvě odlišné etapy.

První etapou je **výchova dětí a mládeže**, spočívající v utváření člověka jako společenské bytosti, ve vytváření osobnosti, v základní přípravě na výkon sociálních rolí, což je podstatou dospívání. Druhou etapou je **výchova dospělých**, která spočívá v neustálém dotváření osobnosti, popř. v jejím udržování, eventuelně přetváření (resocializaci, reedukaci); dále v adaptaci na neustále se měnící životní podmínky, ve zdokonalování výkonu sociálních rolí a ve vytváření možností přecházet na nové sociální role; v rozšiřování konzumace kultury a spoluúčasti na jejím vytváření; ve všestranném ovlivňování chování a jednání; ve všestranné péči o člověka a o život člověka jako člověka.

Podle Langmmeiera a Krejčířové se výchova dětí odvíjí od jejich postavení ve společnosti – tedy od toho, co od nich očekáváme, co jim poskytujeme, jaké podmínky pro ně vytváříme a k jakým citům je vedeme. Po dlouhé věky byla výchova dětí přípravou pro téměř stejný svět, jakým býval svět jejich rodičů a prarodičů. Výchovné praktiky po sobě následujících generací se vlastně nelišily a děti byly, zejména výchovou k poslušnosti, do života vybavovány hodnotami a postoji užitečnými pro předchozí generace. Tak se přirozeně upevňovaly společenská stabilita, tradice a předávalo se kulturní dědictví. (Langmmeier, Krejčířová 2006, s. 162,163) Schopnost

rodiny vychovávat děti a vyrovnávat se s těžkostmi je dále podle Matouška závislá na tom, jak je rodina napojená na své sociální okolí. Toto spojení se nazývá sociální síť rodiny. Jedná se o koalici rodin na sobě závislých, do níž se někdy počítají ještě jiní nepřibuzní lidé, (přátelé, známí, případně i profesionálové pracující v institucích, jež s rodinou přicházejí do styku.(Matoušek 1997, s. 74)

Typy výchovy, které lze uplatnit v rodinné výchově dělí Semrád na:

Autoritativní, trestající, kdy dítě není přijímáno takové, jaké je, nejsou akceptovány jeho potřeby, je vystavováno neustálé kontrole, poučování, příkazům. Ve výchově se využívají tresty.

U dítěte to vyvolává projevy agrese, negativismu a poruchy sebehodnocení.

Nadměrně pečlivý, kdy je dítě zahrnováno velkou láskou rodičů, přehnanou starostlivostí a kontrolou. Dítě je nesamostatné, má přemrštěné sebevědomí, ale chybí mu vytrvalost a schopnost překonávat překážky (naučená bezmocnost)

Nadměrně shovívavý, kdy se ze strany pečující osoby projevuje silná láska, malé požadavky a minimální kontrola, mnoho volnosti a málo povinností.

Dítě má potíže s překonáváním překážek, nesnadno rozlišuje mezi dobrým a špatným.

Demokratický, projevující se láskou, porozuměním a tolerancí. Akceptuje potřeby dítěte, ve výchově je akcentována odpovídající přiměřenost, diskuze a vysvětlování.

Dítě má zdravé sebevědomí, ví, že je milováno i když chybje.

Zde musíme konstatovat, že velmi mnoho žen a mužů se na svou rodičovskou roli cílevědomě nepřipravuje (i když se na dítě těší), takže při výchově svých dětí jsou značně nejistí a často uplatňují některé aspekty z prvních tří typů rodinné výchovy. Často do rodičovské výchovy projektují chyby z vlastní výchovy tehdy, když od rodičů převzali celou řadu vzorců chování, postojů, názorů, mýtů apod. Úspěšné zvládnutí rodičovské role, potom předpokládá orientaci na demokratickou výchovu.(Semrád 2007, s. 92, 93)

Demokratická výchova vyžaduje od rodičů vytrvalost, důslednost a cílevědomost. Dnešní generace rodičů proto často raději ustupují a výchovu si zjednodušují tím, že ústupkem předcházejí konfliktu. Touto nedůsledností se však problémy neřeší a dítě naopak přivyká tomu, že rodič nechce vstupovat do konfliktu.

V souvislosti s výchovou je zmiňována péče. Semrád uvádí, že zejména v rodinné výchově se setkáváme s redukcí výchovy na péči. Ta je v moderní pedagogice chápána jako součást, složka výchovy. Na rozdíl od výchovy se péčí rozumí naplňování základních materiálních potřeb, což samozřejmě nestačí pro plnohodnotný rozvoj

jedince, v osobnost. V této souvislosti, se zdůrazňuje, že výchovná praxe, ale i řada výzkumů potvrzuje, že u dětí a mládeže vykazujících sociálně negativní chování bývá častou příčinou jejich asociálního jednání nedostatečná výchova redukovaná na péči. (Semrád 2007, s. 10)

1.3. Vymezení výchovné funkce rodiny s ohledem na sociální kompetence

Výchovná funkce rodiny je důležitá, aby výchova mohla správně probíhat. Z výše citovaného vyplývá, že výchovná funkce rodiny spočívá především ve vytvoření optimálních podmínek pro zdárný rozvoj potencialit dítěte, dostatku citové jistoty, podpory a porozumění a přijetí dítěte, takového jaké je. Důležité je vytvoření bezpečného a stabilního zázemí, správné vytyčení hranic a důsledné vyžadování jejich dodržování. Důraz je třeba klást také na požadování přijatelné míry povinností a zodpovědnosti.

Funkce rodiny jak je uvádějí různí autoři, se liší, například Heluz nebo Matoušek, ale v základě jsou stejné. Podle Stašové se funkce rodiny dělí na **biologicko-reprodukční**, kdy je rodina stabilní reprodukční základnou, **sociálně-ekonomickou**, kdy rodina je významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti, a **socializačně-výchovnou**, neboť dítě od narození a po celou dobu života v rodině přijímá velmi široké spektrum nejrůznějších informací a aktivně je zpracovává v souladu se svými přirozenými vlohami, biologickými a psychickými potřebami, se svými zkušenostmi, ale i s hodnotovými orientacemi a vzory, jimiž jsou pro dítě především rodiče a starší sourozenci. Dítě v socializačním procesu tedy nezůstává pasivním článkem, uplatňuje také svou vůli, své zájmy, přání, orientace. Rodina má rovněž **sociálně-psychologickou funkci**, když vytváří specifické sociální klima, v němž má významnou úlohu citová složka, utváření a udržování vědomí, že jsem akceptován, uznáván, hodnocen. Tato funkce však může být narušována konfliktními situacemi v rodině (rozvod, neshody), patologickou závislostí některého člena rodiny, nebo tím, že rodiče jsou sociálně a emočně nevyzrálí. Pro **citovou funkci** má nesporný význam stále a vřelé citové klima. Tuto funkci, nemůže naplnit žádná jiná sociální instituce než rodina. Jedinečnost rodinného prostředí a rodinné výchovy je nesporná a potěšujícím faktem zůstává, že si je této zodpovědnosti většina současných mladých rodičů vědoma. (Stašová 2001, s. 79, 84)

Z daného tedy vyplývá, že pokud rodina funguje dobře a má dobře nastavenou výchovu a výchovné funkce, probíhá i výchovný proces uspokojivě.

2. Sociální kompetence, rodičovské kompetence

Kapitola nahlíží na kompetence jako nutnou výbavu pro správné uchopení výchovy a přípravu dítěte na orientaci v sociálním prostředí.

2.1. Sociální kompetence jsou schopnosti, znalosti a dovednosti, které pomáhají vytvářet a rozvíjet vztahy s druhými lidmi, komunikaci a spolupráci. Lidské potřeby jsou uspokojovány skrze vztahy s druhými lidmi. V dětství je prvořadý vztah s blízkou pečující osobou, nejčastěji matkou. Dobře rozvinuté sociální kompetence mají vliv na způsob a kvalitu komunikace, na míru empatie a schopnost navazovat a vytvářet vztahy. V neposlední řadě jsou dobře rozvinuté sociální kompetence prevencí patologických jevů. Oudová uvádí, že sociální kompetencí se rozumí schopnost jedince postarat se o sebe v sociálním prostředí, umět si pomoci, být zodpovědný za sám sebe, za svůj život a také být spoluzodpovědný za život druhých. Součástí sociální kompetence je způsobilost navázat a udržet sociální kontakt. (Oudová, 2007 s. 22)

Podle Valenty jsou sociální kompetence součástí klíčových kompetencí, tj. základních životních dovedností. Tyto kompetence lze rozdělit do dvou základních skupin, které se v praxi vzájemně prolínají. Podmínkou dobrého rozvoje sociálních vztahů je celkově příznivý rozvoj osobnosti. Nelze od sebe striktně oddělit pouze sociální kompetence a osobnostní schopnosti. Osobnost jedince se do vztahů k lidem, způsobu komunikace i spolupráce promítá, určuje ji. Kvalita sociálních dovedností je závislá na jejich nositeli, jeho osobnostních kvalitách, hodnotách a postojích. Intrapersonální kompetence se vztahují k jedinci. Zahrnují dovednosti sebepoznávání a sebepojetí, sebeovládání, řízení svého času, psychohygieny, pozitivní představy o sobě, sebereflexe. Interpersonální kompetence se vztahuje k druhým lidem. Rozvíjí se ve vzájemné interakci s druhými. Tato dovednost zahrnuje poznávání lidí, efektivní komunikaci s nimi, umění aktivního naslouchání, asertivitu, empatii, umění udržování mezilidských vztahů a řešení sociálních problémů, dovednost spolupráce a etického soutěžení. Josef Valenta je český autor, který se věnuje pedagogice osobnostního a sociálního rozvoje v propojení s dramatickou a divadelní výchovou. Je externím spoluautorem Rámcově vzdělávacího programu pro základní školy. Sociální kompetence přehledně rozdělil do pěti skupin – poznávání lidí, mezilidské vztahy, komunikace, kooperace, kompetice. **Poznávání lidí**, zahrnuje nejen vzájemné poznávání jednotlivých osob, ale i skupin. Důležitý je rozvoj pozornosti vůči odlišnostem a hledání výhod v těchto odlišnostech. K hlavním tématům také patří

sociální percepce a její úskalí a dále sociální inteligence a dovednosti potřebné pro poznávání druhých. Poznávání lidí je z velké části závislé na zkušenosti. Čím bohatší a různorodější zkušenosti člověk s ostatními lidmi má, tím lépe se může orientovat v poznání druhých i sám sebe. Z velké části také záleží na jeho aktivitě, motivaci a celkové osobnosti člověka. K tématům **mezilidských vztahů** Valenta řadí chování podporující dobré vztahy, empatii, respekt, podpora, pomoc. Otázku lidských vztahů propojuje s etikou a výchovou k lidským právům. Dále společenským vztahům ve skupinách, vedoucím až k otázkám moci, rasismu. Mezilidské vztahy jsou pro člověka velmi důležité. Bez uspokojivého vztahu k jiným lidem není možné v plné míře rozvinout osobnost jedince. Provází nás od narození do smrti. Od kvality vztahů se odvíjí naše osobní spokojenost. Jsme na nich závislí, je to jedna z našich potřeb. **Komunikace**, zahrnuje řeč těla, řeč zvuků a slov, řeč předmětů, řeč lidských skutků a projevuje se v dovednostech verbálních i neverbálních technik řeči. Patří k ní dovednosti pozorování a empatického a aktivního naslouchání, umění rétoriky i vedení dialogu. Zahrnuje komunikaci v různých situacích (informování, odmítání, omluva, pozdrav, žádost), stejně jako efektivní strategie (asertivní komunikaci, dovednosti komunikační obrany proti agresi a manipulaci). Komunikace v různých situacích zahrnuje pozdrav, omluvu, prosbu, odmítnutí, podání informace, přesvědčování druhého, vyjednávání, vysvětlování, dovednost nezraňující kritiky, udělení pochvaly. Komunikace se dotýká také konfliktů, především jejich řešení, v krocích zvažování řešení, výběr řešení a dojednání podmínek, které vyhovují oběma stranám. **Kooperace**, nahlížená jako spolupráce více osob na dosažení společného cíle v sobě zahrnuje rozvoj individuálních dovedností jednotlivce jako např. seberegulace v situaci nesouhlasu, dovednost odstoupit od vlastního nápadu, dovednost navazovat na druhé, pozitivní myšlení atd. Součástí je rozvoj sociálních dovedností pro kooperaci – jasná a respektující komunikace, řešení konfliktů, podřízení se, vedení a organizování práce skupiny, hledání podpory a hygieny práce. Kooperace je dle Valenty jasná a respektující komunikace, řešení konfliktů, podřízení se, vedení, organizování práce skupiny. V širším výčtu se dělí do skupin dovednosti komunikace, řešení problémů, dovednosti organizování. **Kompetice** neboli soutěž, je stav, kdy pozitivní výsledek jedné strany je podmíněn negativním výsledkem strany druhé. Zahrnuje individuální dovednosti zvládnutí soutěže. Především schopnost sledovat vlastní reakce prožívání a chování, schopnost ovládat své emoce. Kompetice se ve větší míře týká individuálních dovedností. Jako například sledování vlastních reakcí prožívání a chování v situacích

soutěže. A to v době před zahájením soutěže. Při strachu a negativních emocích hrají velkou roli relaxační dovednosti vedoucí ke zklidnění. Naopak při přemíře soutěživosti by měly nastoupit seberegulační dovednosti, které pomohou tlumit nadbytek soutěživosti a zároveň pomohou zachovat etický rozměr soutěže. Neméně důležité jsou dovednosti sebereflexe, které pomohou definovat a pochopit vlastní reakce prožívání i chování. Uchovat si vlastní sebeúctu při prohře. Zvládnou situaci. Pochopit své silné a slabé stránky. (Valenta 2006, s. 27-36)

2.2. Rodičovské kompetence jsou schopnosti a dovednosti rodičů, které dávají dítěti možnost vyvíjet se přiměřeně jeho aktuálním potřebám v různých oblastech života. Znamená to, že rodiče jsou sami nebo s podporou, schopni naplňovat potřeby dítěte v souladu s jeho věkem, duševním, mentálním i tělesným vývojem a umožňují a podporují tím optimální rozvíjení jeho schopností. Jak uvádí Stašová, složitý a dlouhodobý proces demokratizace uvnitř rodiny umožnil ztrátu dřívějšího výsadního mocenského postavení muže v rodině. Žena získala některá práva, ale i povinnosti, které dřív náležely jen muži. Také děti se stále aktivněji a tvořivěji podílejí na organizaci rodinného života. Tím, že se práce otce stále více přenáší mimo domácnost, dítě tráví většinu času s matkou a matka začíná soustřeďovat do svých rukou stále více rozhodnutí, hlídá dítě a trestá nebo odměňuje jeho chování. Dochází k poklesu otcovské autority, jejímu přenosu na ženu a posílení vlivu ženy v domácnosti. Pokles autority otce v rodině však neznamená, že by ztratil v rodině na významu. Přítomnost obou vzájemně komplementárních rodičovských rolí je pro děti v rodině nenahraditelná. Otec tím, že většinou pracuje a tráví doma méně času než matka, se pro děti stává představitelem vnějšího světa a vyšších nároků a požadavků, které v tomto světě na dítě čekají. V tomto smyslu spočívá úloha otce v rozšiřování horizontu dítěte a jeho seznamování se světem dospělých. Na druhou stranu také ženy stále více vstupují do pracovního procesu a stávají se tak představitelkami vnějšího mimorodinného světa. Mladí otcové naopak zasahují stále ve větší míře do výchovy svých dětí a podílejí se na zajištění chodu domácnosti. (Stašová 2001, s. 81)

Podle prof. Zdeňka Matějčka, dítě potřebuje dospělé vychovatele, kteří k němu mají vřelý citový vztah. Jak uvádí, je zde několik potřeb rodičů i dětí, které třeba naplnit, aby vše fungovalo:

Potřeba stimulace – potřebujeme, aby náš nervový systém byl zásobován podněty z okolí v dostatečném množství, kvalitě a proměnlivosti, máme – li být s tímto okolím v dobrém kontaktu.

Potřeba učení – nabývání zkušeností. Nestací pouhé hromadění podnětů bez určitého řádu a smyslu, který nám umožňuje tyto podněty zpracovávat a pochopit. Teprve, když je můžeme uvést ve svůj osobní systém, stáváme se zkušenými a moudřími.

Potřeba bezpečí a jistoty – která je v lidském světě dána především citovými vztahy. Nejbezpečněji se cítíme, máme li kolem sebe někoho, kdo nás má rád, kdo k nám patří.

Potřeba společenského uznání – společenské hodnoty, společenské uplatnění. Tato potřeba je spojena s vědomím vlastní ceny a je důležitou podmínkou sebe – vědomí. (Matějček 2017, s. 15, 16)

Závěrem lze tedy konstatovat, že dostatečně rozvinuté, výše zmiňované kompetence jsou předpokladem správného začlenění jedince do společnosti a souzní s tématem práce, protože pokud rodič dostatek těchto kompetencí nemá, nebo s nimi neumí pracovat, hledá pomoc ve vnějším prostředí.

3. Rodinná centra jako nové sociální prostředí

Rodinná centra jsou ve společnosti poměrně novým fenoménem, objevujícím se teprve na konci minulého století, jako reakce na potřeby společnosti. Proto se první část kapitoly věnuje jejich historii a dále navazují stati osvětlující jejich systém a fungování.

V textu se objevuje dvojí označení center, mateřská a rodinná. Jedná se o tutéž instituci a dvojí označení vzniklo postupem času. Na úplném začátku byla mateřská centra a zastřešující organizace měla název Síť mateřských center. Vývojem a změnami v pohledu společnosti na tyto instituce, se začal stále více používat název rodinné centrum, neboť mnohem lépe vystihuje funkci centra, jako místa pro uplatnění celé rodiny. Zastřešující organizace byla rovněž přejmenována, a to na Síť pro rodinu.

3.1. Počátky a důvody vzniku rodinných center

V sedmdesátých letech dvacátého století uskutečnily Monika Jeckel a Greta Tüllman výzkumný projekt, který se zabýval problémem, proč se vzdělávací programy pro rodiče zaměřují jen rodiny ze střední třídy. Hledaly proto projekt, který by byl dostupný pro co největší část populace. Projekt, který by pomohl vzdělávat rodiče v péči a výchově dětí. Na základě výzkumu navrhly koncept mateřského centra. Projekt mateřského centra navrhoval levnější, dostupnější a efektivnější řešení vzdělávání

rodičů, kdy se investovalo do preventivního opatření a omezila se tak cena, která by se musela platit za řešení dysfunkční socializace v rodině. Bylo snazší, podpořit rodiny, aby pomohly sami sobě a ostatním rodinám s využitím vlastních zdrojů a dovedností. Ministerstvo pro rodinu německé vlády poskytlo finanční prostředky pro vznik prvních tří modelových mateřských center, která posloužila jako pilotní projekt (MINE). Tato centra vznikla v rámci organizace SOS vesniček.

V současnosti se většina center zakládá jako spolek. Díky změnám v německé legislativě, došlo k podpoře svépomocných programů pro rodiny. Zdrojem financí byl nejen stát, ale i místní a regionální úřady, podporující ideu vzdělávání rodičů v péči o dítě. První tři mateřská centra byla otevřena v roce 1981 v Mnichově, Darmstadtu a Salzgitteru a první tři roky v nich prováděly výzkum badatelky, které navrhly jejich koncept. V roce 1985 byla na základě fungování center publikována kniha *Mütter im Zentrum im Mütterzentrum* (česky: Matky v centru - Mateřská centra), která vycházela především ze zkušeností matek, které centra navštěvovala a méně z vědeckého výzkumu badatelek. Kniha získala velkou oblibu a stala se inspirací pro zakládání mateřských center. Úspěšnost projektu vedla k vytvoření grassroots 1 hnutí a rozšíření myšlenky mateřského centra v Německu (*Mütterzentren - Projektbeschreibung*).

Následovalo zakládání center po celém Německu, nejprve ve městech a později v obcích. Centra se stala velmi oblíbeným místem nejen pro matky s malými dětmi, ale i pro matky se staršími dětmi. Celá osmdesátá léta se neustále zvyšoval jejich počet a myšlenka mateřských center se začala šířit i do dalších zemí. V současnosti jsou mateřská centra v 22 zemích po celém světě a jejich počet neustále roste (MINE). Výjimečné je na rozvoji MC to, že se rozšířily spontánně. Nebyly tu žádné státní nebo nestátní organizace, které by koncept MC rozšiřovaly. Došlo k tomu samo o sobě jako výsledek svépomoci a vzájemného učení (Jaeckel 2007: 5 in Macková 2014, s. 3). Při vytváření původního konceptu mateřských center nemyslely autorky na situaci matek v domácnosti jinde než Německu. Během let se, ale ukázalo, že koncept rezonuje se společenstvími žen v mnoha odlišných situacích po celém světě, je to vlastně druh odpovědi světového grassroots 1 hnutí na zhoršování situace ve společnosti, který se děje po celém světě (Jaeckel 2009 in Macková 2014, s. 3).

V roce 1990 se Rút Kolínská se svojí rodinou účastnila Tříkrálové sbírky pro Jedličkův ústav v pražských ulicích. Na ulici ji oslovila kolemjdoucí a ptala se na hnutí Pražské matky (PM). Byla to Alena Wagnerová novinářka vdaná v Saarbrückenu. Brzy se navštívily a sdílely informace o trávení času maminek na mateřské dovolené. Paní

Wagnerová vyprávěla o konceptu mateřských center. Přínos mateřských center pro společnost ji tak nadchnul, že hledala někoho, kdo by myšlenku mateřského centra založil i u nás (Sít' MC 2003 s. 6, Pražské matky 1995, s. 13) Navrhla Rút Kolínské, aby takové centrum v naší zemi založila. Ta nejprve odmítla, protože se necítila být doma izolovaná, byla zvyklá žít komunitním způsobem života, dveře u nich měl každý otevřené a myslela si, že by se o MC měla pokusit nějaká žena, které se problém izolace od společnosti týká. Alena Wagnerová to nevzdávala a posílala další informace o MC. Na jaře 1991 zorganizovala exkurzi do Mnichova, do tamních mateřských center pro členky hnutí Pražské matky. Tuhle nabídku již nešlo odmítnout a tak se v dubnu téhož roku vydala malá výprava Pražských matek zahrnující Rút Kolínskou, Hanu Jiříčkovou, Ludmilu Kirschnerovou a manžela paní Kolínské, který pečoval o nejmladší dceru, do Mnichova. Tam se setkali s Monikou Jaeckel z Deutsche Jugend Institutu 22, která jim vyprávěla jim o vzniku a vývoji MC v Německu a znovu je nadchla. Potom navštívili několik různých center v okolí. Líbila se jim atmosféra, centra, v nichž panoval chaos, ale přesto pohoda a to, že každé centrum je jiné, některé více prakticky, jiné umělecky založené. Vše probíhá svépomocí, dobrovolně, některé služby jsou placené a závisí na lidech, kteří zajišťují jeho chod, a těch, co ho navštěvují. Návštěva se jim tolik zalíbila, že se rozhodli založit vlastní mateřské centrum v Praze (Pražské matky 1998 s. 15,16).

Na podzim roku 1991 se v Praze uskutečnil workshop, na kterém se podílely dvě organizátorky německých mateřských center Monica Jaeckel a Hildegard Schoos. Byl sponzorován Nadací Henricha Bölla (Jaeckel 2008:2 in Macková 2014, s. 4). Navštívilo ho okolo 40 žen, z Prahy a okolí. Zúčastnila se ho i Marie Nováková, která upozornila na volný prostor organizace YMCA v Praze. Programovou sekretářku YMCA Prahu Petru Otřísalovou myšlenka a smysluplnost centra zaujala a volné prostory zprostředkovala pro zakládající členky (Sít' MC 2003, s. 6). První mateřské centrum v České republice bylo založeno v březnu 1992 a nacházelo se v Praze v ulici Na Poříčí v prostorách organizace YMCA. Od vzniku prvního centra se koncept mateřského centra rozšířil neuvěřitelně rychle po celé zemi a v současnosti je v České republice skoro 300 mateřských center, která jsou registrovaná u Sítě mateřských center (Sít' MC 2018, s. 24). Existuje však i mnoho dalších, která nejsou součástí Sítě MC.

3.2. Síť pro rodinu jako zastřešující organizace rodinných center

Tato síť vznikla z důvodu potřeby zastřešující organizace, která podporuje centra a jejich zástupce k zapojování do komunitního plánování a poradních orgánů v místě bydliště a v aktivní účasti v komunálních volbách. Cílem její činnosti je, koordinace MC v České republice, podpora a metodické vedení nově vznikajících MC, konzultace a poradenství pro již fungující centra, rozšiřování povědomí veřejnosti o MC, spolupráce se státními i nestátními organizacemi, spolupráce s médii, pořádání seminářů, konferencí, kongresů a pořádání celorepublikových projektů.

Mateřská centra jsou klasický příklad aktivit občanské společnosti, vznikají z potřeby a ze zájmu občanů. Nezáleží na jejich právní subjektivitě, mohou být samostatným občanským sdružením nebo být pod záštitou jiné organizace. Důležité je, aby zůstala otevřená a dostupná všem sociálním skupinám (Síť MC ČR 2003, s. 16).

Podle Friče by neziskové organizace v neziskovém sektoru měly plnit tyto důležité funkce.

- Servisní funkce – poskytují služby nejrůznějšího charakteru nejen členům a cílovým skupinám, ale i široké veřejnosti. Zajímají se o služby, které jsou nedostatečně zabezpečené státem a soukromým firmám se nevyplatí.
- Participační – informují občany o aktuálních problémech, které se jich týkají. Nabízí jim prostor, kde se mohou na rozhodování a jejich řešení podílet a mobilizují občany.
- Inovační – hledají nové postupy při řešení společenských otázek a nová řešení nepojmenovaných problémů.
- Funkce ochrany práv a sociální změny – jsou zprostředkovateli mezi státem a občany. Chrání občany před nadvládou státní byrokracie a soukromých organizací.
- Expresivní a školící funkce – nabízí prostor, ve kterém mohou jejich členové a návštěvníci volně vyjádřit své názory. Poznávají, reprezentují a rozvíjejí jejich zájmy.
- Komunitní a demokratizační funkce – pomáhají posilovat pocit solidarity a komunity, povzbuzují vzájemné interakce, umožňují podílet se na veřejné politice i jinak než jen prostřednictvím voleb. (Frič 1998, s. 30-34)

3.3. Funkce rodinných a mateřských center

Mateřská a rodinná centra historicky vznikala a vznikají v oblastech, kde se v té chvíli nachází větší množství populace ve stejné životní situaci a tím vzniká potřeba místa, kde se budou scházet, sdílet svoje problémy a provozovat společnou činnost. Může to

být jak sídliště, tak menší obec. Nedá se říci, že by centra fungovala stejně. Fungují sice na stejném principu, ale program vychází z momentálních potřeb komunity. Posláním centra je podpora rodinného života a rodičovství, podpora zdravého vývoje dětí, posilování rodičovských kompetencí, vzdělávání, výchova k aktivnímu stylu života, lásce k přírodě a ke sportu. U dětí se zaměřuje na nenásilné zapojení do kolektivu vrstevníků, nácvik samostatnosti, podporu psychomotorického vývoje, zvládnutí základních sociálních dovedností a podporu neverbální i verbální komunikace. Dbá na udržování tradic a jejich předávání dalším generacím a na rozvoj tvořivosti. Motivuje k předávání pozitivních vzorců chování. Činnost by měla vyústit v posílení soudržnosti rodiny a snížení její izolace, ve vědomé a zodpovědné rodičovství. Běžný program centra je většinou pro skupinu klientů podobného věku ve stejné životní situaci, věnuje se dětem, před nástupem do mateřské školy a měl by být založen na myšlence spolupráce dítěte s rodičem a podpoře a rozvoji jejich sociálních kompetencí.

Centrum vytváří podmínky pro vznik svépomocných skupin rodičů a působí jako činitel primární prevence patologických jevů v rodině a ve společnosti. Mezi hlavní činnosti patří organizování aktivizačních programů pro rodiny, dospělé, děti a seniory, pořádání vzdělávacích programů a přednášek, volnočasové a sportovní aktivity pro rodiny, dospělé a seniory, rekreační pobyty pro rodiny a tábory pro děti. Centra se věnují také poradenské a konzultační činnosti, podpoře vzniku a činnosti svépomocných a podpůrných skupin. Některá centra poskytují i odlehčovací služby pro rodiny a věnují se vytváření příležitostí a organizování programů umožňujících vícegenerační pospolitost a v neposlední řadě spolupráci s dalšími organizacemi v komunitě, s obecními, krajskými i státními orgány.

Činnost center se stává i **komunitní prací** a to při dalších akcích, které jsou zpravidla v odpoledních hodinách, nebo volných dnech, kdy se aktivit mohou účastnit ostatní členové rodin, kteří jsou normálně v zaměstnání, nebo škole. Často se akcí účastní i babičky, dědečkové, pozvaní kamarádi, kteří nejsou klienty centra nebo sousedé, či jiné spřátelené osoby. Typickými aktivitami jsou různá tematická odpoledne jako výroba draků, dlabání dýní, výroba adventních věnců, Mikuláš, vánoční odpoledne, lampionový průvod, velikonoční odpoledne, pletení pomlázek, dětské dny nebo zahradní slavnosti. Dochází zde k mezigeneračnímu setkávání, podpoře sociálních vztahů, předávání zkušeností, navazování nových kontaktů a vzájemné podpoře. Často může dojít ke vzniku svépomocných podpůrných skupin napříč generacemi, které spojuje potřeba řešení stejného problému, či životní situace.

Může jít i o různé bazary nebo burzy, kde kromě sdílené a příjemné atmosféry je dalším přínosem hmotná stránka, kdy maminka např. ušetří za oblečení či vybavení pro děti na sportovní aktivity.

Dalším aspektem je zapojení seniorů, kteří často, stejně jako mladé rodiny, trpí sociálním vyloučením. Tady se stávají členy komunity, při organizovaném čase se cítí využít a platní, často vznikají nové sociální vazby, které se potom přenášejí mimo aktivity centra.

Nemalý význam pro práci center mají dobrovolníci z řad rodičů a spřátelených osob, kteří nejsou dobrovolníky ze zákona, ale osoby spolupracující.

3.4. Sociálně a výchovně-vzdělávací funkce rodinného centra

Rodinné centrum je instituce, která sdružuje rodiče na rodičovské dovolené, zejména matky a jejich děti, případně další rodinné příslušníky, za účelem společného trávení volného času. Plní hlavně sociální a výchovně vzdělávací funkci. Jak říká Jeckel mateřské centrum je prostor, kde se mohou setkávat rodiny ze sousedství. Je založené na svépomoci a spoluúčasti, myšlenka, že každý je dobrý, alespoň v jedné věci, se kterou může přispět centru a komunitě. Je to místo, které je dostupné a otevřené komukoliv. Matky v něm mohou být sami sebou, mohou přivést své děti, aniž by tu někomu vadily a najít si nové přátele, které je podpoří nebo poradí, když mají problém. Je to bezpečné místo, kde se matky cítí jako doma. Poznávají odlišné lidi.

V centru jsou si všichni rovni. Návštěvníci zde mohou uplatnit svůj talent a být za svou práci oceněni a respektováni. Všechno potřebné se nachází na jednom místě, vzniká zde sousedská komunita. Kolínská k tomu uvádí, že mateřská centra pomáhají zlepšovat dovednosti matek. Pomáhají matky vzdělávat ve výchově a péči o dítě. Matky se mohou podělit o své zkušenosti a problémy s ostatními matkami a vzájemně si pomoci ve výchově, protože v centru jsou děti různého věku a maminky se staršími dětmi poradí matce s dítětem mladším. Matky, které jsou doma s dítětem, se časem ve svém každodenním životě začnou cítit osaměle a opuštěně. V nové situaci pro ně bývá těžké vybudovat si nové kontakty a přátelství. Často se ženy přestěhují do nového bydliště a nikoho zde neznají. Centrum nabízí možnost seznámit se a spřátelit se ženami, které jsou také samy doma s dětmi.

Pokud je rodinný rozpočet rodiny napjatý, snaží se přivydělávat si, aby přispěly do rodinného rozpočtu, ale tato práce jim přináší jen další stres a únavu. Řešením v takové situaci může být mateřské centrum, protože některé práce, které ženy v centru mohou

vykonávat, jsou placené, a ony si tak mohou něco přivydělat, využít své dovednosti a zároveň jsou ve společnosti žen s podobnými problémy, se kterými můžou mluvit. V publikaci Síť pro rodinu se uvádí, že centra nabízí poradenství ve formě přednášek ohledně výchovy, péče a zdraví dětí. Mateřské centrum zpravidla zřizují matky na mateřské nebo rodičovské dovolené, které centrum zároveň vedou a podílí se na tvorbě programu. Centrum pomáhá matkám malých dětí vyjít z izolace, která je následkem celodenní péče o dítě. Je to místo, kde jsou děti vítány, poznají vrstevníky a vidí matku v jiné roli než v domácnosti.

Mateřské centrum dává spoustu nových nápadů a názorů, jak na výchovu malých dětí, tak i na způsob využití volného času, na různé výtvarné, hudební i sportovní aktivity. Přináší nové možnosti, jak si více užít své děti, protože doma je člověk často nechává napospas vlastním aktivitám, neboť cítí povinnost věnovat se úklidu, vaření, praní apod. Je-li však člověk aktivní, plynou mu z toho zcela nepochybně a prokazatelně výhody: získávání nových užitečných zkušeností při práci v týmu, které je možné uplatnit v profesionálním životě po rodičovské dovolené. MC také pomáhá lidem, aby se stali tolerantnější, protože se zde setkávají odlišní lidé a ti se spolu musí naučit spolupracovat. Záleží na podpoře rodiny v účasti na fungování MC a to hlavně manželů, kteří buď do centra dochází, nebo se mu vyhýbají a tolerují manželčinu účast v něm, protože ženu centrum těší. Jeckel k tomu dodává, že centra často nabízí hlídání dětí v průběhu celé otvírací doby bez objednání. Pro děti je centrum bezpečným rozšířením jejich sociálního a fyzického prostoru a zkušeností. Zažijí zde uvedení a integraci do veřejného života v chráněném prostředí. Mateřská centra mohou svou činností ovlivňovat velký počet rodin ve svém okolí (Jaeckel 2007: 7, 8 in Macková 2014, s. 8).

4. Příklad rodinného centra - RC DOMEČEK SEVER z. s.

V této kapitole je představeno vybrané rodinné centrum, jako příklad dobré praxe. RC sídlí na základní škole Sever v Hradci Králové. Je spádovou institucí nejen pro místní sídliště a zástavbu rodinných domů, ale i přilehlé městské části Pouchov, Věkoše a Piletice. RC ročně navštíví přes tři sta rodin.“ Ve společnosti často panuje názor, že rodinná centra jsou vlastně takové zabezpečovací ústavy pro matky na mateřské dovolené, kde dítě odloží a personál se o něj postará, případně, že je zde možno získat potřebné informace.“RC, včetně vybraného mají ve své filozofii, že chtějí pro klienty fungovat jako širší rodina a tomu jsou přizpůsobeny principy práce a cílení na rozvoj potřebných rodičovských a sociálních kompetencí.

4.1. Z historie organizace

Mateřské centrum Domeček vzniklo v r. 2000 jako součást Katolického spolku. Celý první rok využívalo prostory Spolkového domu na Pouchově. V následujícím roce se centrum osamostatnilo. Registrací, provedenou v roce 2001 na MV, tak vzniklo občanské sdružení DOMEČEK HK.

V roce 2002 si RC pronajímalo prostory ve Spolkovém domě. Téhož roku začalo využívat prostory v DDM Baráček v Lužické ulici na Slezském předměstí. V roce 2004 - 2005 program organizovalo i na faře na Pouchově. Z důvodů rekonstrukce fary, se po několika letech vrátilo zpět do Spolkového domu na Pouchově. Zde zrekonstruovalo místnost, kterou využívalo jako klubovnu. Cvičení rodičů s dětmi, ale stále probíhalo v tělocvičně DDM Baráček na Slezském předměstí. V roce 2006 využívalo pro cvičení i prostory bistra Pepinka. Od roku 2007 veškerou činnost přesunulo do DDM Baráček na Slezském předměstí. Z důvodu rekonstrukce, jej ale muselo v roce 2009 opustit. Od září 2009 sídlí na ZŠ SEVER. Má k dispozici třídu, kterou využívá jako tělocvičnu, dále malou hernu, výtvarnou dílnu, šatnu a sociální zařízení. Má zde výborné zázemí.

Na začátku fungování RC byla dvě cvičení v týdnu a jedna výtvarná dílna. Jak narůstal zájem maminek, rozšiřoval se i program a druhy poskytovaných služeb. Odrůstali klienti, ale chtěli se vracet, takže vznikly programy pro předškoláky a pracující maminky. Rodiny, které se v centru poznaly, se chtějí i nadále setkávat a tak jsou pro ně pořádány mimořádné akce pro celé rodiny. (aktuální program rodinného centra viz příloha B) Rozšířila se i nabídka poradenských aktivit, díky spolupracujícím psychologkám z řad maminek. RC má pověření k výkonu SPOD.

Do činnosti se podařilo zapojit seniorky, takže děti zažívají spolupráci mezi generacemi. Co se týče zaměstnanců, zpočátku zajišťovaly program pouze maminky, které RC založily a pracovaly dobrovolně. Postupně, s nárůstem aktivit bylo třeba zřídit pracovní úvazek. Nyní činnost pokrývá dva a půl pracovního úvazku, několik dohod o provedení práce, a dobrovolnická činnost spolupracujících osob.

V současné době program RC probíhá v každém pracovním dopoledni, po většinu odpolední a v případě mimořádných akcí i o víkendech.

4.2. Aktivity centra jako reakce na aktuální společenské problémy

V dnešní době, kdy mladí lidé migrují po celé republice i mimo ni, širší rodina často nemůže poskytnout potřebné zázemí a podporu. Na výchovu a péči o děti zůstávají

pouze rodiče, často vzdáleni i několik stovek kilometrů od původní rodiny. Mohou chybět vazby na prarodiče, tety, strýce, sestřenice, bratrance, a téměř vymizel status kmotra. Mladá rodina se tedy někdy ocitá bez těchto vazeb v cizím prostředí, s kontakty pouze na vrstevníky. K tomu se ještě přidává podpora individualismu a přesvědčení, že vše důležité lze najít na internetu.

Mateřské centrum by mělo chybějící sociální vazby suplovat, vytvořit prostředí, kde se setkávají lidé, kteří jsou ve stejné životní situaci, mají podobné problémy, přibližně stejně staré děti, řeší podobné partnerské situace. Dochází zde ke kontaktu se staršími, zkušenějšími lektorkami, (starší sestra, teta) spolupracujícími seniory (babička, děda), vrstevníky (bratřenci, sestřenice). Pro některé děti je to nečekaný kontakt s mužským vzorem. V koncepci sítě pro rodinu se uvádí, že posláním mateřských center je vytváření společnosti otevřené všem společenským skupinám, využívání principu svépomoci, poskytování prevence patologických jevů v rodině i společnosti, nabízení prostoru k sociálnímu začleňování, podpora vícegeneračního soužití v rodině a zlepšování životních podmínek v komunitě. Cílovou skupinou mateřských center je vícegenerační rodina.

Postavení rodiny v dnešní české společnosti je ohroženo a je slabé. Podpora rodinného života ze strany státu je nedostatečná. Klesá počet uzavřených manželství i narozených dětí a stoupá počet rozpadlých rodin. Rodiny se také zmenšují, rodiče nevěří, že zvládnou děti správně vychovat. Klesá počet vícegeneračních rodin, které by umožňovaly dětem sdílet život i s prarodiči a docházelo by tak k vzájemnému obohacování a předávání tradic, zkušeností a dovedností. Rodinný život je spojen i s vyšší ekonomickou náročností, což může vést k ohrožení rodin sociálním vyloučením a v mnoha případech i chudobou. To vše se pak odráží nejen na životě naší společnosti, ale zejména na životě dětí. Děti mají v současné době širokou nabídku pasivních aktivit (televize, počítače), které jsou bohužel pro rodiny často dosažitelnější a levnější než např. aktivity sportovní nebo tvořivé. Z toho pramení nízká pohybová aktivita dětí, nárůst problémů s životosprávou a zdravým životním stylem a v neposlední řadě i velký objem řečových vad. Pasivní a osamělé trávení volného času totiž děti nemotivuje k rozvoji řečových dovedností a vede i k upadání slovní zásoby.

Představované RC má tři cílové skupiny. U cílové skupiny **RODINA** se zaměřuje na podporu soudržnosti rodiny a komunitního života a to ve spolupráci s místní samosprávou (magistrát, kraj). Z tohoto důvodu organizuje programy zaměřené na celé

rodiny a jejich společné aktivity a je také účastníkem komunitního plánování magistrátu města, skupiny Rodina. Díky tomu se může vyjadřovat k současné situaci a lektorům je umožněno bezplatné do vzdělávání v aktuálních tématech. U cílové skupiny **RODIČE** je důležité zvyšování rodičovského sebevědomí, rodičovské zodpovědnosti a posilování rodičovských kompetencí. Důležitá je i existence svépomocných podpůrných skupin a prostoru pro jejich setkávání. Tyto skupiny umožňují rodičům vzájemné sdílení, ale i neformální poradenství a pomoc. Cílem přednáškové činnosti je vzdělávání rodičů v oblasti výchovy a vývoje dětí, v oblasti péče o zdraví a zdravého životního stylu, v oblasti rodiny a vzájemných mezilidských vztahů. Program získal podporu MPSV, Královéhradeckého kraje a města Hradec Králové.

Rodiče navštěvující centrum si při výchově dětí více věří a svým chováním mohou ovlivnit další rodiče ve svém okolí. O realizaci představených vizí se RC snaží organizováním programů pro rodiče s dětmi, během kterých mohou rodiče získat znalosti a dovednosti, které vedou k lepšímu zvládnutí rodičovské role a tím k jejich větší spokojenosti. Zároveň mají možnost seznámit se s dalšími rodiči v podobné životní situaci a sdílet své zkušenosti. Díky organizovaným programům také mohou trávit svůj čas společně s dětmi (ne pouze vedle sebe) a to vede k upevnění jejich vztahu. Dalším cílem je aktivní trávení volného času dospělých a jejich neformální vzdělávání v oblasti výtvarných aktivit, seznamování se s novými technikami, rozvoj tvořivosti a udržování komunity rodičů. Pro cílovou skupinu **DĚTI** organizuje RC programy zaměřené na podporu jejich psychomotorického vývoje, rozvoj potencialit v první fázi jejich nástupu a zvyšování funkční gramotnosti. Vede je k aktivnímu poznávání světa a získávání dalších sociálních kompetencí.

4.3. Popis rozvoje a podpory sociálních vazeb a kompetencí při různých druzích aktivit

Největší část aktivit RC, pokrývají pohybové aktivity. Při pohybových aktivitách si děti posilují a rozvíjejí sociální kompetence, jak se to dříve učili v širší rodině. V kolektivu vrstevníků se učí počkat, pustit někoho před sebe, poprosit, poděkovat, spolupracovat, např. při stavění opičí dráhy. Poslechnout tetu, když maminka pracuje jinde. V neposlední řadě dodržovat pravidla. To bývá velmi těžké i pro rodiče. RC ve všech směrech podporuje rozvoj motoriky. Rodiče teď své děti příliš chrání, aby se nezranili, nebo jim naopak dovolí téměř vše. Dítě má často jiný názor, ale musí se přizpůsobit

kvůli bezpečnosti. Není na to zvyklé, protože rodič starající se jen o jedno dítě často ustoupí, vyhne se konfliktu a sám se snaží omezit rizika. To v kolektivu nejde.

Při cvičení s miminky je cílem zvýšení informovanosti rodičů v oblasti psychomotorického vývoje a péče o děti do 1 roku a získání praktických dovedností jako je např. nácvik správné manipulace s miminky, cvičení a masáže kojenců a batolat, kojení a zdravá strava.

Dnešní doba, je dobou hluku. Rádio, televize, různé přehrávače a sluchátka na uších. Děti pouze vnímají zvuk, případně poskakují do (v) rytmu, zpívají málokdy nebo si pustí jako doprovod hudbu z mobilu a nic je nenutí použít nějaký hudební nástroj. Navíc také chybí trpělivost. Rodiče také často děti „uklízí“ k médiím, protože jejich hluk je ruší méně, než hluk vlastního dítěte, případně jejich hraní na nějaký hudební nástroj. Dříve se říkalo „co Čech to muzikant“, ano protože nikdo nikoho nekritizoval, rodina nebo sousedský kolektiv se scházeli, muzicírovali, povídali, rýmovali. Dítě přirozeně odposlouchávalo melodii, rytmus, frázování a v příjemné atmosféře se mohlo zapojit, účastnit se, pobrukovat a vytleskávat. Nikdo po něm nechtěl hned stupnice a dokonalý zpěv nebo hru na hudební nástroj. Všichni zpívali a na něco hráli. V kostele, ve spolku, při tancovačkách, hodně se zpívalo při práci. Ne všem to šlo stejně, ale nebyl takový tlak na to „dělej to profesionálně“ nebo mlč.

Hudební aktivity podporují správné propojení první a druhé signální soustavy, osvojení správného frázování a rytmu, podporují komunikaci. Ve věku dětských klientů RC, nejde o žádné virtuózní výkony ale o návyk na společné muzicírování. Hrát, ale netřískat, pobrukovat, ale nekřičet, hopsat, ťukat, ale nemlátit. Správně vyslovovat, těšit se ze zvuků. Často se i rodiče diví co všechno zvládnou, protože, když byli malí, někdo jim řekl, ať raději nezpívají. Osmělí se, nestydí se s dětmi vytukávat, šustí, pískají, cinkají a radují se.

Při výtvarných činnostech se děti mnohdy poprvé setkávají s barvami, lepidly a nůžkami. Rodiče argumentují tím, že je dítě příliš malé, že nechtějí mít špinavý byt a pokreslené stěny, případně něco rozstříhaného, že dítě nevydrží sedět a pracovat. S ohledem na věk dítěte (1,5 – 3 roky) to nikdo nechce. Jde o nácvik jemné motoriky, úchopu, rozeznávání barev, kontakt s různými materiály a opět dodržování pravidel. Vytváření společenství, kde je základem spolupráce, respekt, půjčování věcí, společná příprava a úklid pracovního prostoru, radost z pokroků vlastních i ostatních. Spolupracujeme, dítě -> rodič, dítě -> dítě, dítě -> teta, teta -> teta. (I to se někdy musí učit, ne vždy je to samozřejmost).

Úloha rodinného centra, jako širší rodiny, je nejvíce patrná během mimořádných akcí. Při těchto aktivitách se setkává pravidelně více generací, a čím více se znají, tím více je vidět radost z úspěchů i ostatních dětí, z dobře odvedené práce, která byla společná. Dochází ke sdílení zážitků, poznatků, zkušeností. Objevují se nápady na další společné aktivity, společný čas pro rodinu, získávání nových dovedností, poznávání různých sportovních aktivit, společné tvoření rodičů a dětí, posílení přátelských vazeb mezi rodinami a stmelování komunity rodin utvořené kolem RC, větší zapojování tatínků a prarodičů, udržování tradic.

Dnešní rodina si všechno koupí málokdo něco opravuje a kutí, obzvlášť ve městě, v panelovém domě. Společná práce kolem domu, v dílně, drobné opravy v domácnosti to se téměř vytratilo. Děti neznají kladívko, hřebík, pilku. Malé dítě takovéto činnosti nezvládne, ale právě ta pospolitost s doprovázející osobou, kdy se daří spolupracovat s tatínky a dědečky, je velmi důležitá. I pro některé dospělé jsou tyto činnosti novinkou, takže předávání zkušeností a informací je velmi intenzivní. Pokud dítě do RC doprovází prarodič, ocitají se v jiné situaci než doma, musí více spolupracovat, na jedné straně se učí trpělivosti a na druhé straně získávají zkušenosti, které se doma při běžných činnostech nepředávají.

A právě spolupráce se seniory je velmi důležitá, je jich kolem nás mnoho, co mají svoji blízkou rodinu daleko, jsou izolovaní, cítí se neužiteční a stáhnou se do sebe. Je těžké je oslovit, ale když se podaří je nadchnout, rádi spolupracují a mají radost, že jsou užiteční, že někam patří, radují se z dětí kolem sebe, jakoby to byla vlastní vnoučata.

Svépomocná skupina Snovačky vznikla na základě potřeby místních seniorek uniknout stereotypu a sociálnímu vyloučení v roce 2018. Mladá rodina často odchází za prací, ztrácí se vazba se širší rodinou a senioři zůstávají osamoceni. Fenoménem doby je, že vnoučata zůstávají bez kontaktu s prarodiči a naopak. Tato svépomocná skupina, nahrazuje negativní aspekty doby kontakty s rodinami docházejícími do rodinného centra. Seniorky se věnují v rámci svépomocné skupiny mimo jiné i ručním pracím a výrobky takto vzniklé, jsou následně použity pro dobrou věc. Díky spolupráci se Střediskem rané péče Sluníčko, které pracuje s rodinami, které pečují o dítě s postižením, spolkem Motýlek, který se věnuje péči o nedonošené děti při FN HK, novorozeneckým oddělením FNHK a Centrem provázení Lira se Snovačky cítí využité a platné, protože přesně vědí, pro koho jsou výrobky určené a že jejich práce má smysl. Nezapomínají ani na další seniory a do Domova U Biřičky putovaly pletené ponožky.

Závěrem lze říci, že nejlepší zpětnou vazbou je radostné setkání po letech. Nebo také to, že rodiny, které prošly rodinným centrem a pokračují dál, žádají o aktivity, aby se mohly vracet, protože jim v této široké rodině bylo dobře.

EMPIRICKÁ ČÁST

5. Výzkumný projekt

Cílem výzkumného šetření je zjistit, jak programy rodinných center podporují, ovlivňují a rozvíjejí sociální kompetence dětí a rodičovské kompetence rodičů. S tím souvisí otázka, proč někteří rodiče vyhledávají rodinná centra a co jim to přináší, jak lze vyhodnotit aktivity těchto center, které jsou zaměřeny na podporu rodičovství, výchovy v rodině a rozvoje sociálních kompetencí klientů, či komunikaci i jaký mají vliv na výchovu a výchovné funkce rodiny. Pro hledání odpovědí na tyto otázky byl zvolen kvantitativní i kvalitativní přístup.

Výzkumná část se opírá o takto stanovené výzkumné otázky:

Hlavní otázka: Jak rodinná centra podporují výchovnou funkci rodiny?

Dílejší otázky: Jaké aktivity zaměřené na sociální a rodičovské kompetence podporují a realizují tato centra?

Proč někteří rodiče vyhledávají rodinná centra a co jim to přináší?

Jak se to projevuje na výchově v rodině?

Jak rodinná centra posilují sebevědomí rodičů a zajišťují podporu v situacích, kdy se rodič cítí nejistý a doma mu chybí podpora partnera nebo širší rodiny?

5.1. Uvedení do kontextu s dosavadním výzkumem

V dostupných zdrojích se mi nepodařilo nalézt výzkum, který by se přímo věnoval studovanému tématu. Tematicky nejbližší byla bakalářská práce Pavly Sobotové Sociální kompetence dětí předškolního věku. (Sobotová 2015) Autorka uvádí výzkum míry sociálních kompetencí u dětí předškolního věku s ohledem na rodinné prostředí, jsou to však děti, které již navštěvují mateřskou školu. Dochází k závěru, že míru kompetencí ovlivňuje ne ani tak míra lásky, jako spíše faktor síly a počet sourozenců.

Další práce velmi blízká tématu je bakalářská práce Reginy Smíškové Socializace dětí v mateřské škole (Smíšková 2010) Autorka provedla výzkum v mateřské škole mezi dětmi, které před nástupem do MŠ navštěvovaly rodinné centrum, a které nikoli. Výsledky neukázaly velké rozdíly při adaptaci na MŠ mezi těmito dětmi. Přesto rodiče, kteří rodinné centrum navštěvovali, to považovali za důležité a přínosné pro dítě.

Kuchařová a kol. v knize Česká rodina na počátku 21. století. (2019. s169-170) uvádějí, že nejkompexnější data mapující život rodin z hlediska jejich fungování, rodinných

vztahů a výchovy dětí aktuálně poskytuje výzkum Median, Sirius (2016). Výzkum sledoval 21 vybraných problémových situací v životě rodin. Netýkaly se ale studované problémové oblasti sociálních kompetencí dětí. Drobná návaznost by mohla být spatřována v položce položce „Dítě nekomunikuje s dospělými členy domácnosti“.

Ostatní materiály se netýkaly přímo tématu a hlavně byly zaměřeny na předškolní děti, kdežto činnost rodinných center se zaměřuje na děti od 0 do 3let věku, nebo do nástupu do mateřské školy.

5.2. Využití techniky

Pro vypracování výzkumu jsem zvolila kvantitativní obsahovou analýzu dat, získaných z jednotlivých rodinných center, a doplnila ji kvalitativní analýzou rozhovorů s ženami, které přišly do rodinného centra jako maminky, začaly spolupracovat jako lektorky a pokračují jako dobrovolnice. Jak uvádí Švaříček a Šeďová, kvantitativní a kvalitativní přístupy sice vycházejí z jiných epistemologických předpokladů, většinou zkoumají jiné problémy, používají jiné analytické postupy a dávají odlišné závěry, ale tyto závěry nejsou lepší ani horší, ani si nekonkurují. Například při použití jedné a posléze druhé metodologie, lze vytvořit dostatečně hlubokou teorii, potvrzenou na širokém vzorku. Pro doplnění a zjištění různých aspektů je možné použít oba přístupy. Je tedy vidět, že to nejsou konkurenční programy. Výběr by se měl řídit výzkumným záměrem, nejprve stanovíme zkoumaný problém a teprve potom hledáme jeho řešení. (Švaříček, Šeďová 2007. s. 25, 26)

Kvantitativní obsahová analýza dat je výzkumná technika, sloužící k objektivnímu a systematickému popisu dat, která lze kvantitativně analyzovat. Lze ji použít i ke studiu časově vzdálené události a nehraje zde roli subjektivita výzkumníka. Jak uvádí Dvořáková ve své práci o kvantitativní analýze dat, konkrétní aplikace obsahové analýzy jsou utvářeny povahou analyzovaných dat a individuálními cíli výzkumníka, přestože je zachován základní metodický základ. Dále uvádí, že i přes kvantitativní povahu obsahové analýzy stále existují určité kvalitativní aspekty. Dvořáková říká, že jeden z možných a v poslední době stále více uznávaných konceptů vidí obsahovou analýzu jako konkrétní přístup k datům, jehož cílem je kvantifikace dat s přihlédnutím k některým jednoduchým kvalitativním technikám. Obsahová analýza je u Dvořákové vyzdvihována jako v principu jednoduchá, adaptabilní, a přitom systematická, objektivitě blízká metoda. Nejen, že je možné uplatnit ji na prakticky jakýkoli soubor

(textových) dat, ale lze ji využívat zejména tam, kde již anebo doposud není možné či účinné uplatňovat investigativnější metody zkoumání. (Dvořáková 2010, s. 98)

Pro kvalitativní část jsem zvolila jako metodu narativní rozhovor, což je, jak uvádí Reichel, specifická podoba volného rozhovoru, kdy je jedinec vybídnut, aby volně vyprávěl o nějakém tématu, o životní události, zážitku, příběhu aj. Ten své vyprávění buduje z informačních segmentů, které na sebe smysluplně navazují, ať už chronologicky, obsahově nebo jiným způsobem a tudíž tato sdělení, o běžném osobním životě, mají určité konstantní a obecné struktury. Předpokládá se, že volné vyprávění odhalí subjektivní zkušenosti, což pomocí přímého dotazování nejde. U tohoto druhu rozhovoru je povoleno ptát se otázkou „proč?“, to následně vede k podrobnějšímu vyprávění, popřípadě vysvětlení. (Reichel, 2009, s. 110,111)

Hendl k tomu uvádí že, výchozím bodem pro používání narativního rozhovoru je skepse vůči možnosti získat přístup ke zkušenosti jedince prostřednictvím schématu otázka-odpověď. Při narativním rozhovoru není subjekt konfrontován se standardizovanými otázkami, nýbrž je povzbuzován ke zcela volnému vyprávění. (Hendl, 2005, s. 176)

5.3. Vymezení klíčových pojmů pro analýzu

Sociální kompetence označují schopnosti, znalosti a dovednosti, které pomáhají vytvářet a rozvíjet vztahy s druhými lidmi, komunikaci a spolupráci. Lidské potřeby jsou uspokojovány skrze vztahy s druhými lidmi. V dětství nejvíce ve vztahu s blízkou pečující osobou, nejčastěji matkou. Dobře rozvinuté sociální kompetence mají vliv na způsob a kvalitu komunikace, na míru empatie a schopnost navazovat a vytvářet vztahy. Valenta (2006, s. 27-36) je přehledně dělí na oblast poznávání lidí, mezilidských vztahů, komunikace, kooperace a kompetice.

Poznávání lidí, zahrnuje vzájemné poznávání jednotlivých osob a skupin, rozvoj pozornosti vůči odlišnostem a hledání výhod v těchto odlišnostech. Patří sem sociální percepce a její úskalí, Sociální inteligence a dovednosti potřebné pro poznávání druhých. Poznávání lidí je z velké části závislé na zkušenosti. Čím bohatší a různorodější zkušenosti člověk s ostatními lidmi má, tím lépe se může orientovat v poznání druhých i sám v sobě. Z velké části také záleží na jeho aktivitě, motivaci a celkové osobnosti člověka.

Do **mezilidských vztahů** Valenta řadí chování podporující dobré vztahy, empatii, respekt, podporu a pomoc. Otázku lidských vztahů propojuje s etikou a výchovou k lidským právům a dále se společenskými vztahy ve skupinách, vedoucím

až k otázkám moci, rasismu. Mezilidské vztahy jsou pro člověka velmi důležité. Bez uspokojivého vztahu k jiným lidem není možné v plné míře rozvinout osobnost jedince. Provází nás od narození do smrti. Od kvality vztahů se odvíjí naše osobní spokojenost. Jsme na nich závislí, je to jedna z našich potřeb.

Komunikace, která zahrnuje řeč těla, řeč zvuků a slov, řeč předmětů, řeč lidských skutků, se projevuje v dovednostech verbálních i neverbálních technik řeči, v dovednostech pozorování a empatického a aktivního naslouchání, v umění rétoriky i vedení dialogu. Zahrnuje komunikaci v různých situacích (informování, odmítání, omluva, pozdrav, žádost), stejně jako efektivní strategie (asertivní komunikaci, dovednosti komunikační obrany proti agresí a manipulaci). Komunikace v různých situacích zahrnuje pozdrav, omluvu, prosbu, odmítnutí, podání informace, přesvědčování druhého, vyjednávání, vysvětlování, dovednost nezraňující kritiky, udělení pochvaly. Komunikace se dotýká také konfliktů, především jejich řešení, v krocích zvažování řešení, výběru řešení a dojednání podmínek, které vyhovují oběma stranám.

Kooperace, nahlížena jako spolupráce více osob na dosažení společného cíle v sobě zahrnuje rozvoj individuálních dovedností jednotlivce jako např. seberegulaci v situaci nesouhlasu, dovednost odstoupit od vlastního nápadu, dovednost navazovat na druhé, pozitivní myšlení atd. Součástí je rozvoj sociálních dovedností pro kooperaci – jasná a respektující komunikace, řešení konfliktů, podřízení se, vedení a organizování práce skupiny, hledání podpory a hygieny práce. Kooperace je dle Valenty jasná a respektující komunikace, řešení konfliktů, podřízení se, vedení, organizování práce skupiny. V širším výčtu se dělí do skupin dovednosti komunikace, řešení problémů, dovednosti organizování.

Kompetice neboli soutěž, je stav, kdy pozitivní výsledek jedné strany je podmíněn negativním výsledkem strany druhé. Zahrnuje individuální dovednosti zvládnání soutěže. Především schopnost sledovat vlastní reakce prožívání a chování, schopnost ovládat své emoce. Kompetice se ve větší míře týká individuálních dovedností, jako například sledování vlastních reakcí prožívání a chování v situacích soutěže. A to i v době před zahájením soutěže. Při strachu a negativních emocích hrají velkou roli relaxační dovednosti vedoucí ke zklidnění. Naopak při přemíře soutěživosti by měly nastoupit seberegulační dovednosti, které pomohou tlumit nadbytek soutěživosti a zároveň pomohou zachovat etický rozměr soutěže. Neméně důležité jsou dovednosti sebereflexe, které pomohou definovat a pochopit vlastní reakce prožívání

i chování, uchovat si vlastní sebeúctu při prohře, zvládnou situaci, pochopit své silné a slabé stránky. (Valenta 2006, s. 27- 36)

Rodičovské kompetence jsou schopnosti a dovednosti rodičů, které dávají dítěti možnost vyvíjet se přiměřeně jeho aktuálním potřebám v různých oblastech života. Znamená to, že rodiče jsou sami nebo s podporou, schopni naplňovat potřeby dítěte v souladu s jeho věkem, duševním, mentálním i tělesným vývojem a umožňují a podporují tím optimální rozvíjení jeho schopností.

6. Analýza dat z rodinných center

Cílem této části bylo zmapovat, jak programy rodinných center podporují sociální a rodičovské kompetence, jak rodičů, tak dětí. S pomocí krajské koordinátorky Síť pro rodinu, která se stará o královéhradecký a pardubický kraj, jsem oslovila rodinná centra, zda by byla ochotná poskytnout údaje pro výzkum. Podařilo se tak získat údaje ze šesti Rodinných center, která své statistiky a údaje poskytla. Uváděná RC mají různě dlouhou historii a různou velikost. K doplnění informací pro analýzu jsem využila webové stránky center, facebook, nebo výroční zprávy, pokud jsou dostupné.

Uváděné programy center jsem si nejprve rozdělila podle druhu a to na pravidelné aktivity, většinou dopolední a mimořádné aktivity, většinou odpolední a o víkendech. U každé aktivity jsem pak analyzovala její obsah a zaznamenávala, zda podporuje kompetence sociální, rodičovské, nebo oba typy společně. Vymezení obsahu kompetencí je uvedeno výše, v podkapitole 5.3. Pokud aktivita zasahovala alespoň do jedné oblasti, kterou uvádí Valenta, pak měla být označena jako aktivita, která rozvoj sociálních kompetencí podporuje. Většinou však aktivity obsahovaly všechny Valentou uváděné dimenze.

Data z rodinných center jsem se snažila získat za posledních pět let zpětně, ale ne všechna rodinná centra mají tak dlouhou historii, nebo si začala vést statistiku až po té, co začala žádat o dotace. Údaje jsou ještě doplněny grafem návštěvnosti, ale i zde jsou rozdíly, protože některá centra vedou jako klienta rodinu, kdežto jiná počítají zvlášť dospělé osoby a děti. Přesto si myslím, že vypovídací hodnota o velikosti a návštěvnosti centra je dostatečná.

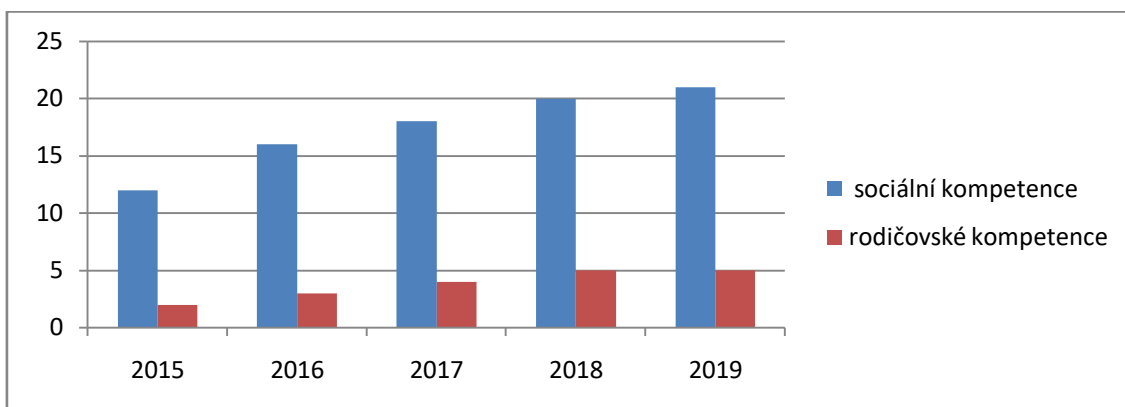
6.1. Představení charakteristiky vybraných rodinných center

V této části se snažím analyzovat jednotlivá rodinná centra ze tří základních perspektiv. V první se věnuji analýze pravidelných aktivit center z hlediska toho, jaké v nich bylo zastoupení podpory sociálních a rodičovských kompetencí. V druhé části jsem sledovala mimořádné aktivity, většinou odpolední a o víkendech. Třetí úhel pohledu byl zaměřen na návštěvnost center a zájem ze strany rodičovské populace. Pro zpřehlednění jsem pak vytvořila grafy programů, zvláště pravidelných a mimořádných aktivit. Grafy pravidelných aktivit mají dva sloupce, podle toho, zda podporují sociální, rodičovské, nebo oboje kompetence. Grafy mimořádných aktivit jsou doplněny, ještě sloupcem ostatní, pokud byl program z pohledu mé analýzy neutrální.

6.2. DOMEČEK SEVER z.s. je rodinné centrum, působící v Hradci Králové, na Slezském Předměstí. Centrum bylo založeno v roce 2000, ale první rok působilo pod Katolickým spolkem Pouchov, od roku 2001 je samostatnou organizací. V realizované analýze bylo možné zjistit zřejmý nárůst aktivit se sledovanými kompetencemi, jak v běžných, tak mimořádných programech. V roce 2019 tak centrum v pravidelném programu nabízelo již 21 aktivit, z nichž všechny podporovaly sociální kompetence, a zhruba jedna čtvrtina aktivit byla s podporou rodičovských kompetencí. Jednalo se převážně o aktivity pohybového, výtvarného a hudebního typu, které podporují ve velké míře kooperaci, komunikaci a návazně kompetici. U druhého grafu, který se týká mimořádných aktivit, je nárůst ještě zdůrazněn úbytkem aktivit s obecným zaměřením. Stejně tak se průběžně zvyšuje návštěvnost. V posledním roce bylo RC na horní hranici své kapacity poskytovaných aktivit.

Graf č. 1

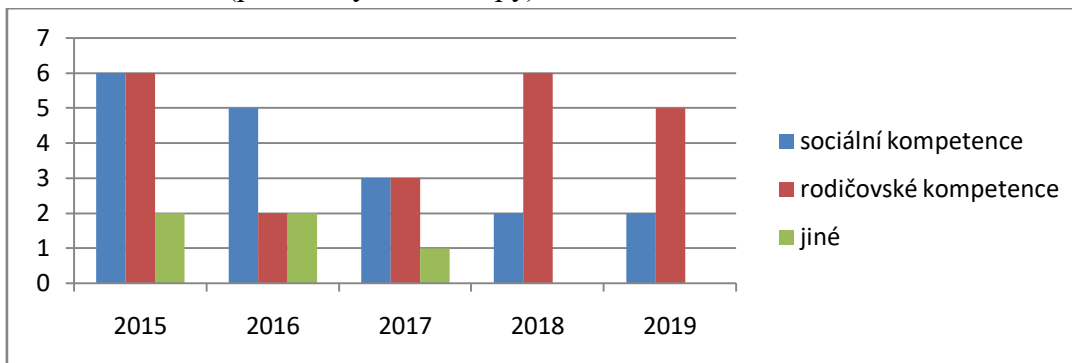
Pravidelný program centra DOMEČEK SEVER. z.s.

Zdroj: vlastní zpracování

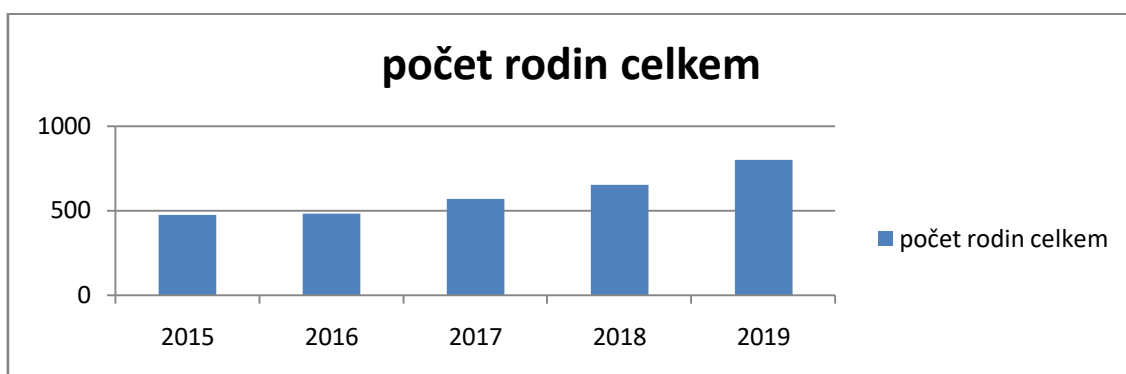
Graf č. 2

Mimořádné akce (přednášky, workshopy)

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 3

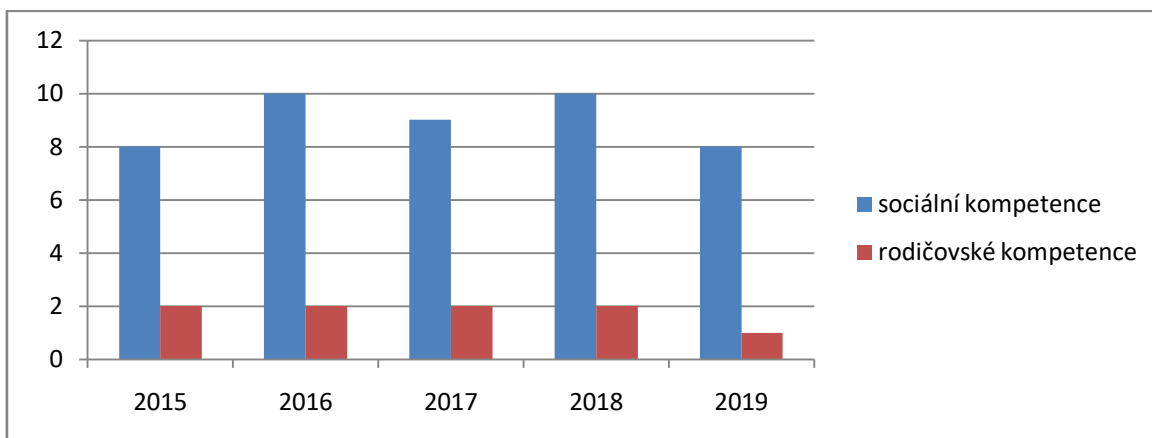

Zdroj: vlastní zpracování

6.3. Rodinné centrum Žirafa HK, z.s. je rodinné centrum působící na Novém Hradci Králové. Centrum bylo založeno v roce 1995. Celkově centrum nabízelo ve sledovaném období 180 různě zaměřených aktivit. Analýza ukázala, že aktivity s obsahem sledovaných kompetencí se pohybovaly v přibližně stejném rozpětí. V celkovém objemu tak činí zhruba 63%. U mimořádných akcí je po poklesu v roce 2016 vidět opět nárůst zájmu.

Graf č. 4

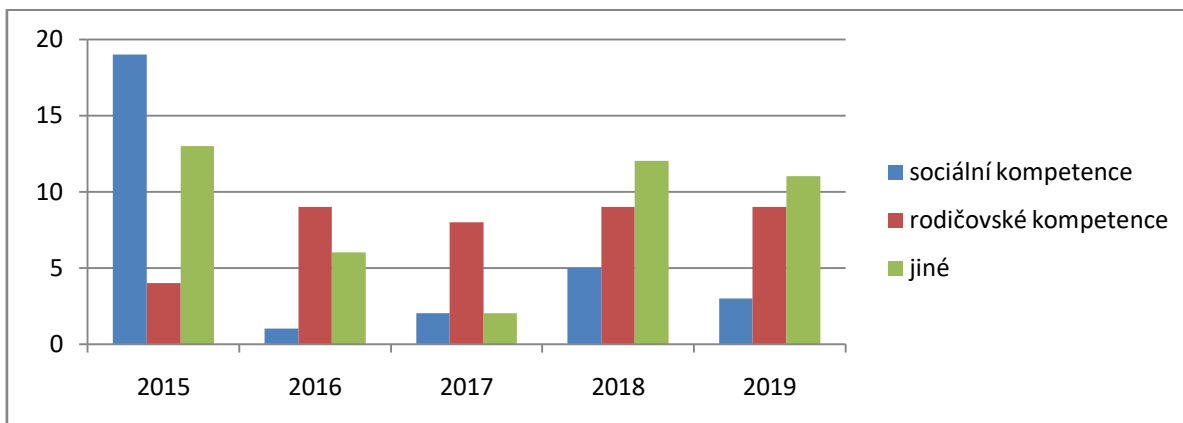
Pravidelné aktivity centra Žirafa HK

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 5

Mimořádné akce (přednášky, workshopy)

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 6

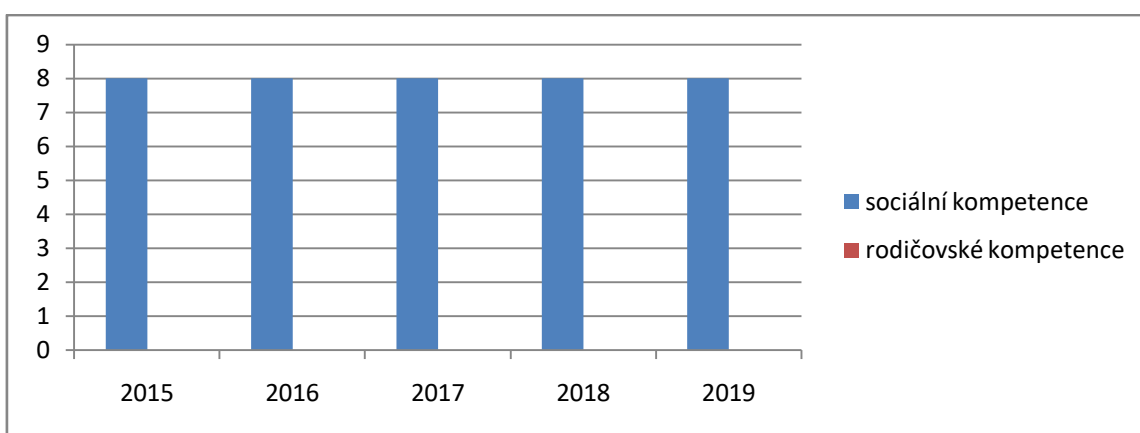

Zdroj: vlastní zpracování

6.4. Křesťanské rodinné centrum Sedmikráska z.s. je rodinné centrum působící v Hradci Králové na starém městě. Bylo založeno v roce 1999. Zájem o pravidelné aktivity je v průběhu let vyrovnaný a analýzou bylo zjištěno, že 43% aktivit naplňuje kritéria pro podporu sociálních kompetencí. U mimořádných aktivit se objevují oba druhy kompetencí, zájem je kolísavý, to však lze přičíst zájmům skupiny klientů v daném roce. V celkovém souhrnu těchto aktivit, činí ty, podporující sledované kompetence přes 54%. Návštěvnost centra se pohybuje na přibližně stejné úrovni.

Graf č. 7

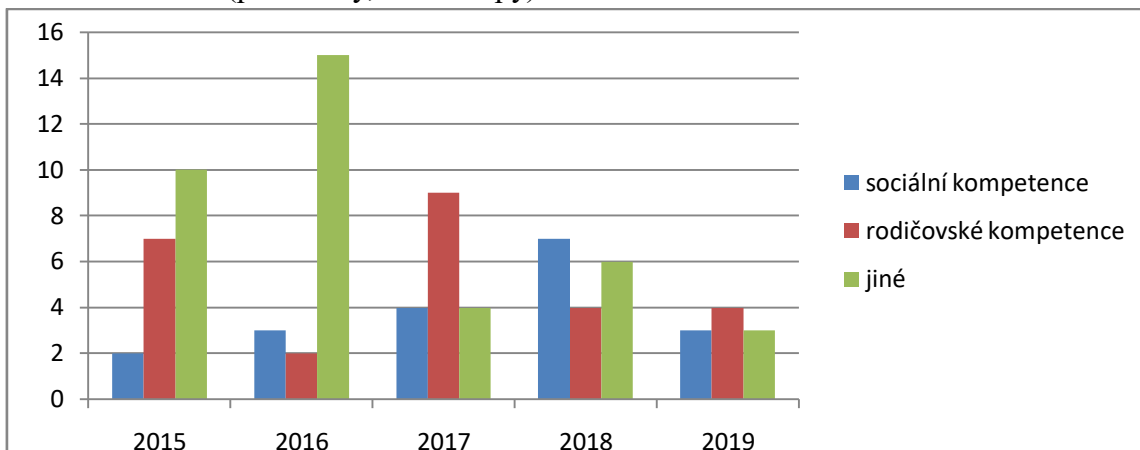
Pravidelné aktivity centra Sedmikráska z.s.

Zdroj: vlastní zpracování

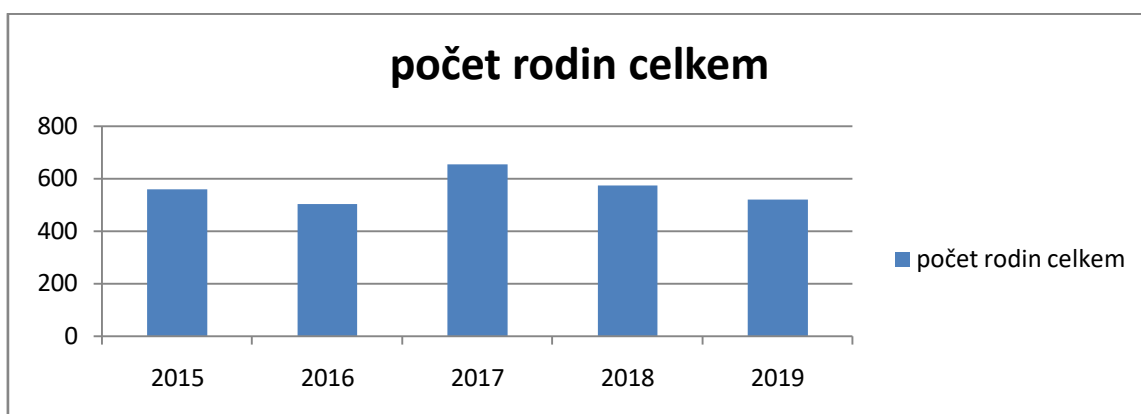
Graf č. 8

Mimořádné akce (přednášky, workshopy)

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 9

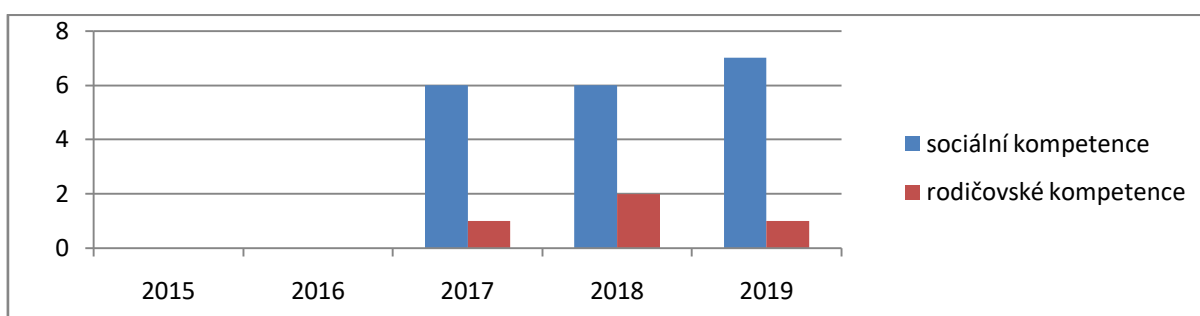

Zdroj: vlastní zpracování

6.5. Rodinné a vzdělávací centrum Holoubek Holice, je střediskem Oblastní charity Pardubice. Založeno bylo v roce 2010. U tohoto centra se podařilo získat informace pouze za poslední tři roky. Ve sledovaném období centrum nabízelo 72 aktivit a z toho pouze u 13%, nebyla vysledována některá z podporovaných kompetencí. Aktivity se sledovanými kompetencemi mají v analyzovaném období, lehce stoupající tendenci. Návštěvnost v posledním sledovaném roce klesla, nebylo to však způsobeno nezájmem klientů, ale tím, že centrum nedostalo dotaci z MPSV.

Graf č. 10

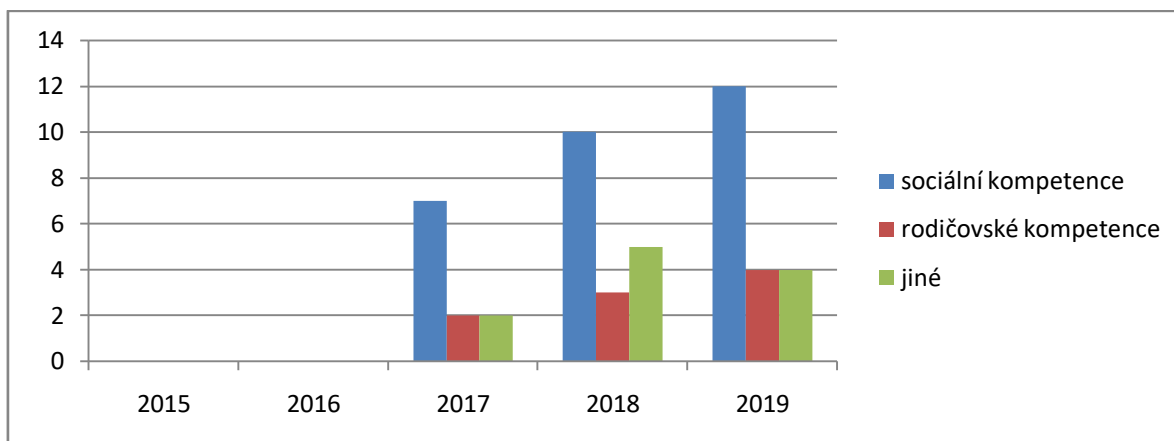
Pravidelné aktivity centra Holoubek

Zdroj: vlastní zpracování

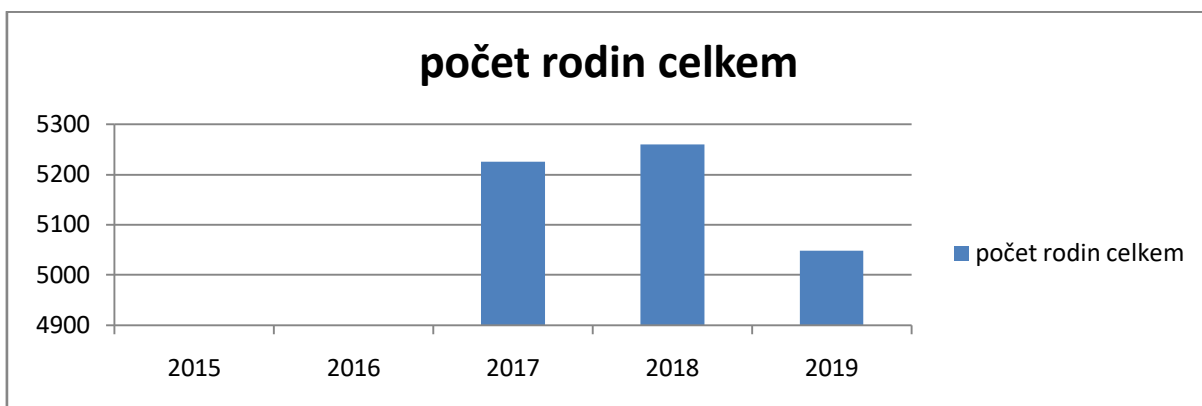
Graf č. 11

Mimořádné akce (přednášky, workshopy)

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 12

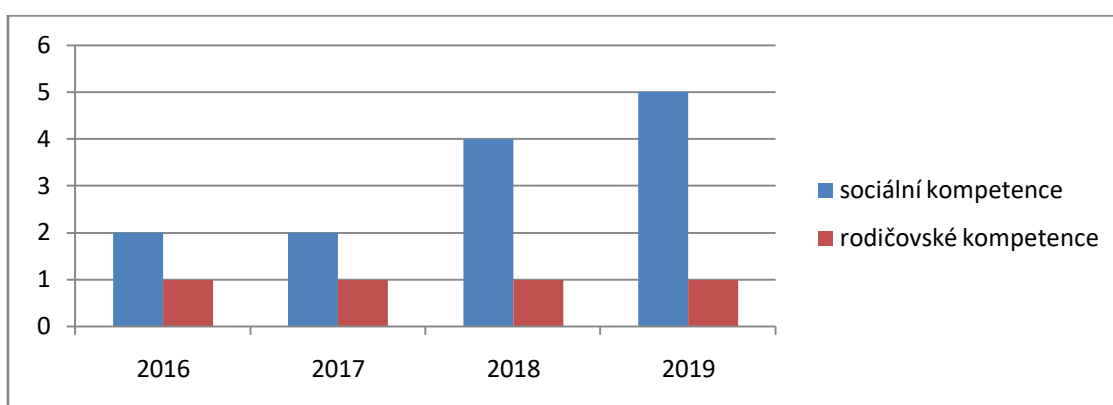

Zdroj: vlastní zpracování

6.6. Kopretina Vrchlabí z.s. je rodinné centrum působící ve Vrchlabí a jeho okolí. Vzniklo v roce 2005. V roce 2018 došlo ke změně vedení, které pro výzkum poskytlo dostupná data. Informace z centra byly velmi kusé a pouze za poslední tři roky. Abych získala potřebná data pro co nejdéší sledované období, využila jsem historii aktivit organizace na jejích facebookových stránkách, kde se mi podařilo potřebné časové období dohledat. Z analýzy vyplývá, že z celkového počtu 243 aktivit, za sledované období, téměř 73% obsahuje některou ze sledovaných kompetencí. Dále lze vysledovat, že zájem o aktivity se sledovanými kompetencemi je vzrůstající. Zvláště u druhého grafu je zřejmý nárůst zájmu o aktivity rozvíjející rodičovské kompetence. Rok 2018 byl pro centrum také významný tím, že získalo dotaci MPSV, což je zjevné v grafu č. 14.

Graf č. 13

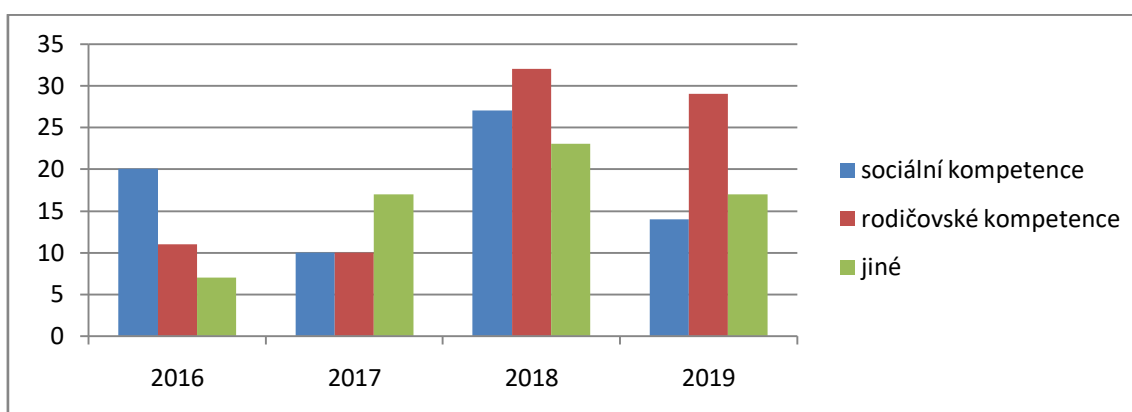
Pravidelné aktivity centra Kopretina

Zdroj: vlastní zpracování

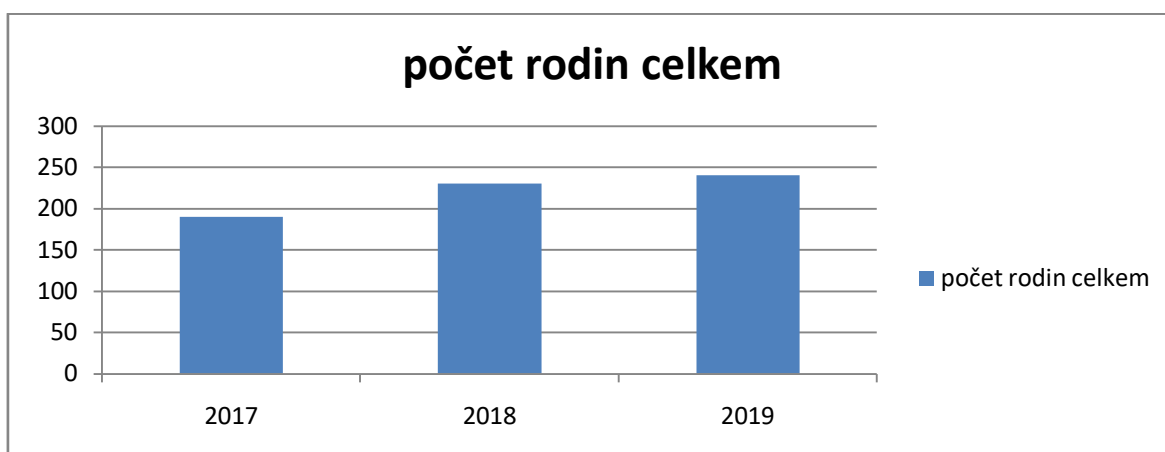
Graf č. 14

Mimořádné akce (přednášky, workshopy)

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 15

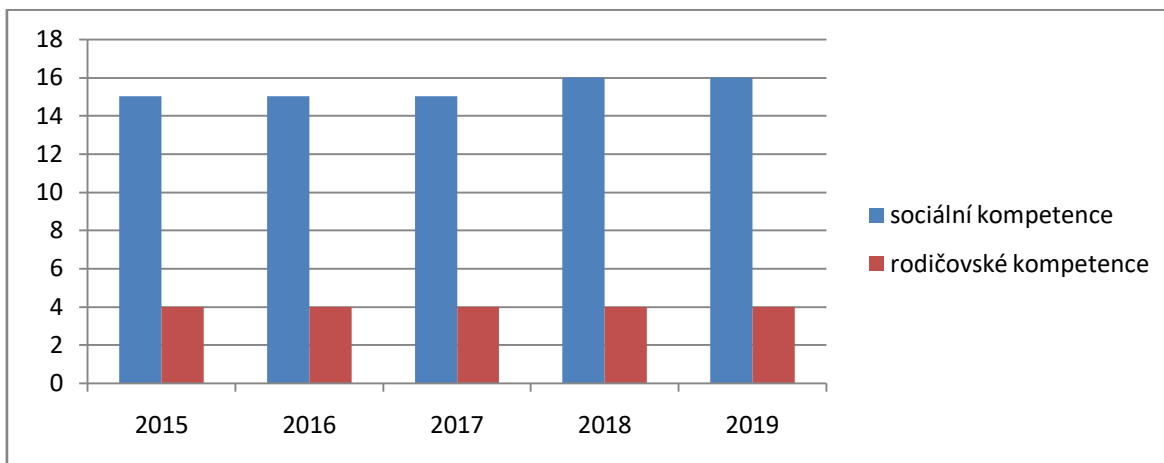

Zdroj: vlastní zpracování

6.7. Rodičovské centrum Radovánek působí Heřmanově Městci a okolí. Vzniklo v roce 2000. Zájem o aktivity se sledovanými kompetencemi je u běžných akcí dlouhodobě stabilní, u mimořádných mírně stoupající u aktivit rozvíjející rodičovské kompetence. Ve sledovaném období centrum nabízelo 388 aktivit, přičemž v 96% z nich lze najít některou ze sledovaných kompetencí.

Graf č. 16

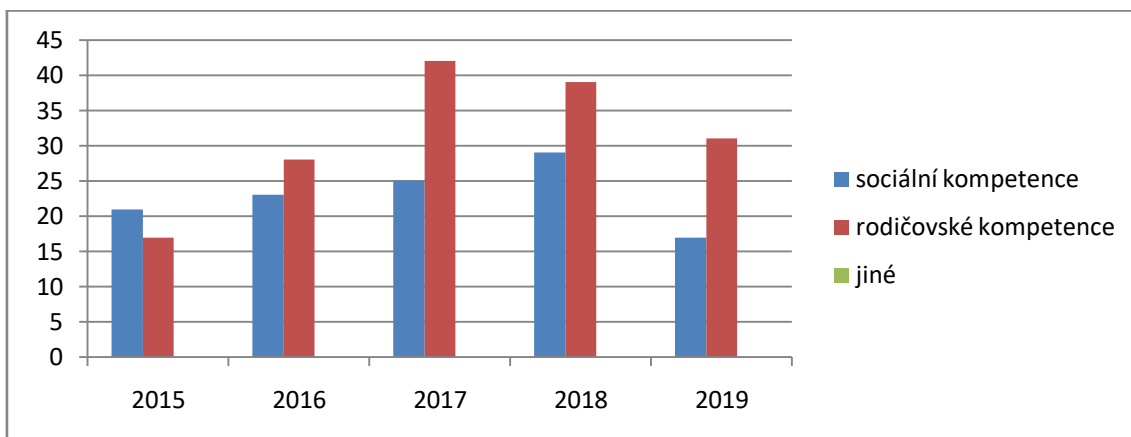
Pravidelné aktivity centra Radovánek

Zdroj: vlastní zpracování

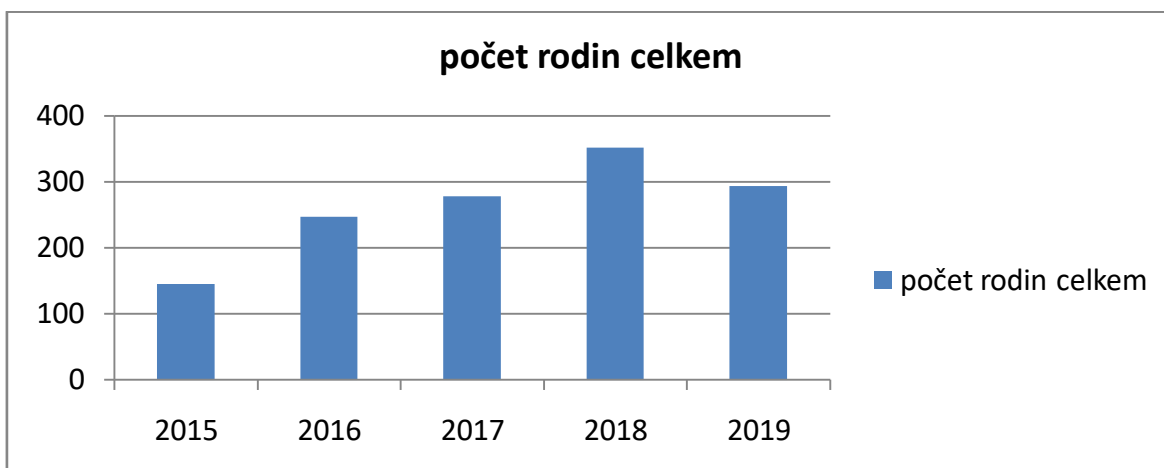
Graf č. 17

Mimořádné akce (přednášky, workshopy)

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 18

Zdroj: vlastní zpracování

Pokud se podíváme na všechna analyzovaná centra a jejich aktivity, lze konstatovat, že v jejich obsahu bylo možné ve značné míře nalézt podporu sociálních a rodičovských kompetencí. V celkovém objemu aktivit, činí aktivity rozvíjející jeden, nebo oba druhy kompetencí za sledované období u centra Domeček 88%, Žirafa 63%, Sedmikráska 54%, Holoubek 87%, Kopretina 73% a Radovánek 96%. Stejně tak bylo možné sledovat, že zájem o aktivity rozvíjející sociální a rodičovské kompetence byl mezi rodiči, kteří projevují zájem, v průběhu let stabilní, nebo mírně stoupající a odrážel momentální potřeby komunity kolem daného rodinného centra. To je patrné více u rodičovských kompetencí, při mimořádných akcích, workshopech a přednáškách. Při běžných programech je patrné větší zastoupení aktivit, které rozvíjejí obecně sociální kompetence.

7. Výzkumné rozhovory – kvalitativní úhel pohledu na aktivity rodinných center

Předchozí kvantitativní analýzu aktivit rodinných center jsem se snažila doplnit také o pohled kvalitativní. Výzkumné narativní rozhovory byly uskutečněny se čtyřmi respondentkami, které prošly rodinným centrem, nejprve jako maminky klientky a později jako lektorky, nebo osoby spolupracující. Aby byl sběr informací co nejširší, zvolila jsem dvě respondentky z období začátku fungování rodinného centra, to je mezi lety 2000 a 2010 a dvě z posledních let. Od všech respondentek jsem si vyžádala informovaný souhlas a ujistila je o anonymitě výzkumného šetření.

Rozhovory začínaly instrukcí, o tom, že budou zaměřeny na rodinné centrum, na sociální a rodičovské kompetence, na osobní zkušenosti a souvislosti s jejich získáváním. Tedy na to, jaký by měl mít rozhovor obsah a strukturu. Poté jsem nechala ženy, aby volně vyprávěly svůj příběh, pouze s lehkou korekcí, v případě, že se respondentka začala příliš odchylovat od tématu, a nebo potřebovala pobídnout k dalšímu plynulému vyprávění. Rozhovory jsem zaznamenávala na diktafon a posléze použila techniku doslovné transkripce. Pro další zpracování, jsem je označila R1, R2, R3, R4.

Tabulka č. 1

Respondentka	Věk respondentky	Počet dětí
R1	49	2
R2	47	3
R3	38	3
R4	31	2

Zdroj: vlastní zpracování

Přepisy rozhovorů, z důvodu ochrany osobních údajů, k práci nepřikládám, protože organizace, je malá, a z textu rozhovorů by bylo snadné určit identitu respondentek. Pro potřeby práce jsem získané texty upravila, vynechala jsem nadbytečná citoslovce, nedokončené věty a vlastní jména jsem nahradila slovy syn, dcera, manžel.

K analýze rozhovorů jsem zvolila přístup vytváření kategorií a typologií. Využila jsem seskupování do oblastí sociálních kompetencí obsahově vymezených Valentou. Uvnitř jednotlivých oblastí jsem pak v rozhovorech hledala, podobné prvky a jevy. Jak uvádí Reichel, jedná se v podstatě o sledování frekvencí a popřípadě intenzity určitého fenoménu, prvku nebo znaku. (Reichel 2009 s. 166)

Dále jsem použila metodu narativní analýzy, což je jak uvádí Švaříček a Šedřová technika typicky využívaná při analýze biografických vyprávění. Lze ji také kombinovat s analytickými technikami a tím docílit komplexnosti. Nejde zde primárně o zachycení toho, o čem respondenti vypovídají, nýbrž toho, jak o tom vypovídají, a následného interpretování, proč tak činí. (Švaříček, Šedřová 2007 s. 237)

7.1. Poznávání lidí

První součástí sociální kompetence je vzájemné poznávání jednotlivých osob a skupin. V realizovaných rozhovorech jsem proto vyhledávala všechna místa, v nichž se aspekt poznávání lidí objevoval. Bylo to v různých podobách. Velmi silně respondentky uváděly potřebu řešit pocit sociální izolace. Uváděly tak například:

R1: „*A i já, abych přišla mezi stejně starý děti s ním a mezi ženský jako takový, abych nebyla sama doma.*“

R3: „*Takže jsem tady byla celou dobu prostě sama s tou první holčičkou a byla jsem z toho dost nešťastná, protože jsem všude chodila na procházky sama, na písek sama, všude prostě, s nikým jsem se jako neseznámila. A už v té době jsem hledala MC.*“

Další rovinou poznávání bylo poznání vrstevníků a rodičů ve stejné životní situaci, navazování přátelství a tím získávání nových sociálních zkušeností. Dotazované ženy je však vztahovaly nejen ke svým dětem, ale i k sobě a svým potřebám.

R1: „*Aby von byl ve společnosti dětí, abych já byla ve společnosti dospělých i dětí ...*“

R3: „*Měla jsem potřebu kontaktu s lidma, jako s lidma i s dětma, prostě a i jako sdílet podobný zkušenosti.*“

R3: „*Že i mě chybí sociální kontakt, ale primárně jsem to dělala kvůli dceři. Což si myslím, že je motivace většiny maminek, že většina maminek na mateřské dovolené má potřebu dělat pro to dítě, ne pro sebe, že jako maminka se tak nějak upozadí, teď nejsem důležitá, teď se starám o to dítě, to, to je ta priorita moje, takže hledáme vlastně jak to dítě zabavit, co mu ještě nabídnout, že máme možná pocit, že doma mu nenabídнем tolik, když jsme teda pořád jenom spolu, spolu chodíme na procházky, spolu i když doma si budeme hrát, budeme tvořit tak pořád něco, jakoby tomu chybí. Sociální kontakt.*“

R3: „*Protože to dítě se tady socializuje, určitě, musí se naučit, že se musí podělit o ty hračky a možná i ty rodiče, když to pak vidí a vidí i ty ostatní děti, jak se chovají a vidí*“

třeba i ty reakce těch ostatních rodičů, tak to je všechno posouvá, to jim prostě pomůže v té jejich roli.“

Jako další zajímavý moment ženy uváděly rozvíjení sociální inteligence a dovedností potřebných pro poznávání druhých, uspokojení potřeby kontaktu a nácvik dovedností, jak vyjít s ostatními.

R2: *„Určitě to pomohlo, jednak mě to teda zachránilo opravdu před blázincem, protože děti byly, dvojčata byly extrémně, jak bych to řekla, nedomáciho založení. Jo vyloženě, když jsme jako zůstaly dva dni doma, tak ty děti nevěděly coby, fakt se jako nudily doma, takže já jsem byla hrozně ráda, že můžu jít do party, jako jinejch dětí. Do prostředí, kde můžou běhat a je tam spousta hraček a je tam oplocená zahrada, takže jakoby, v podstatě bezpečný, příjemný prostředí, kde prostě já si můžu vydechnout, aniž bych za nima furt lítala někde a pro ně ta společnost těch ostatních dětí a to, že se tady něco dělo, taky si myslím, že byla jako cenná.“*

R3: *„S dcerou jsem začala chodit, jako i na výtvarku, na tvoření pro maminky, všechno mě jako hrozně lákalo, byla jsem z toho nadšená, že já nevím, vod pondělí do pátku, dobře tak možná čtyřikrát týdně jsem chodila.“*

R4: *Necvičil, lítal, pobíhal, rušil ostatní a fakt, vždycky jsem prostě odešla a říkám tam už prostě nepudem, tam jsme byli naposled. Ale vydrželi jsme prostě, chodili jsme a strašně nám to pomohlo, strašně nám to dalo, zjistila jsem, že i ostatní maminky mají nějaký problémy, podobný, že vlastně nejsem jediná kdo má takovýho uličníka a i ten přístup lektorky se mi snažily pomoci, vždycky ho zastavily, von zase na ty cizí lidi reagoval jakoby líp.“*

R4: *„A o prázdninách bylo vidět, jak mu to hrozně chybí to chození. Tak jsme postupně začali chodit malovat, pak jsme začali chodit i zpívat a postupně to prostě narostlo, že jsme tady byli každé dopoledne, každý den a fakt jsme prostě většinou mezi prvníma přišli a mezi posledníma vdešli a chodili jsme na všechny ty aktivity, měli jsme permanentku na čtrnáct dní, ani ne, protože furt jsme prostě chodili do Domečku a syn tady byl prostě hrozně spokojenej.“*

V neposlední řadě se v realizovaných rozhovorech ukázala jako důležitá potřeba změny a smysluplného naplnění společně tráveného času.

R4: *„Já jsem to hledala, ne že bych se cejtila jako špatná máma, ale spíš že prostě jsem potřebovala změnu. Už s tím synem, prostě když jsme furt jenom chodili mezi barákama*

na procházky, tam sem tam sem a tak jsem prostě cejtila, že prostě potřebuju něco jinýho.“

7.2. Mezilidské vztahy

Základem této kompetence je chování vytvářející dobré vztahy, empatie, respekt, vzájemná podpora a pomoc. Takové aspekty uváděly v rozhovorech i moje respondentky, opakovaně zdůrazňovaly přátelské a příjemné klima a právě v něm „rodinný“ rozměr centra.

R1: *„ Že jsme si rozuměly i jako ženský, takže jsme začli chodit na základě toho vzájemnýho porozumění všech, jak dětí, tak mě jako ženských.“*

R2: *„Já jsem sem chodila fakt jako ráda, do toho Domečku, ta parta je tady prima a baví mě dělat věci jako v nějakým kruhu.“*

R3: *„Že když jsem sem přišla tak hnedka na tý úplně první hodině cvičení, prostě, kdy jsem tady byla poprvý, nikoho jsem tady neznala, jsem se tady velice dobře cítila. Jako že na mě dýchla ta rodinná atmosféra, přátelská atmosféra.“*

R3: *„ Byla otevřená, velice komunikativní, bylo to velice jako příjemný a měla jsem velkou chuť, přijít znova a brzo to dopadlo tak, že jsem chodila prakticky denně, jako na všechny možný programy.“*

R3: *„Bylo určitě to, že jsem se tady dobře cítila, že to tady bylo takový rodinný, fakt jako rodinný centrum, prostě přátelský rodině, že to si jako do dneška pamatuju, ten pocit, jak mi ti bylo dobře.“*

Další součástí této sociální kompetence je poznávání a nácvik vztahů mezi lidmi i ve skupinách, podpora správného rozvoje osobnosti. Právě to účast na aktivitách centra umožňuje. Dotázané ženy uváděly poznávání a nácvik vztahů jak v případě svých dětí, tak u sebe samotných.

R1: *„,Určitě kolektivní, nechtěla jsem z něj samostatnou jednotku.“*

R1: *„Ta zásadní společnost tý první skupiny jeho, protože jsme v tý době byli společnost jenom máma, táta,nejvýš babička, děda, ale tohleco rozšířilo, nebo nám všem rozšířilo možnosti sociální vazby.“*

R3: *„Že jako jsem se tady naučila pomalu každý den, něco nového a rozhodně bych řekla, že mě to posunulo v té sociální oblasti.“*

R3: *„Že prostě když se tu jako takzvaně otrkaj, naučej se navazovat různý jako vztahy, různý kontakty, víc mluvit s lidma, protože na tý mateřský, člověk jako, to je obecná věc,*

to se ví, že tak nějak jakoby zakrní, jo že se věnuje tomu dítěti a nevěnuje se sobě, nerozvíjí sebe vůbec.“

7.3. Komunikace

Tato kompetence zahrnuje rozvoj verbální i neverbální komunikace a podporu komunikace v různých situacích.

R1: *„ Tak i chování mezi dětma, protože byl sám, takže jsem potřebovala tu sociální společnost dětí, aby nebyl sám.“*

R1: *„Co jim rozvíjelo zase další mozečky a kapacitu, žejo a tu fantazii hlavně, protože jsme se v nich samozřejmě snažily co nejvíc fantazie probudit.“*

R3: *„V oblasti komunikace, naučila jsem se mluvit s lidmi, naučila jsem se i jako vycházet s různými typy lidí, protože samozřejmě jsme určitá komunita, schází se tu, jako hodně pořád ty samé maminky dokola, ale chodí sem i nové tváře a ne vždycky ten první kontakt může být pro obě strany příjemný.“*

R3: *„Že si mám s kým povídat, mám s kým sdílet ty svoje, jakoby nějaké starosti momentální, nebo vůbec zkušenosti, že mi někdo jako rozumí, že je vlastně na stejné vlně, že je na tom stejně, že se nachází ve stejné životní fázi.“*

R4: *„Navedlo mě to na jiné způsoby komunikace.“*

Nezákladnější součástí komunikace je umět pozdravit, omluvit se, poprosit, odmítnout. Tuto součást je potřeba cíleně rozvíjet právě u nejmenších dětí.

R2: *„Naučej se, neprát se o každou hračku, podělit se jo prostě, postarat se o někoho třeba, donýst někomu něco, třeba ty menší děti, jo nepochybně. Jo nepochybně naučej se, že nejsou sami samotinký.“*

R3: *„Jo a dneska se nebojím jít a omluvit se těm dětem, že jsem to přehnal, že moje reakce byla přehnaná a jakoby i vysvětlit, to jak jsem se cítila, proč jsem takhle reagovala, že už opravdu nemohla dál, že jsem, proč jsem se rozčilila takhle moc, jo a myslím si, že to je jako, nějaká cesta.“*

Další z důležitých součástí této kompetence je sdílení. Schopnost sdělovat a umět naslouchat druhým. Konstruktivně přijímat a podávat informace, přesvědčovat druhého, vyjednávat, vysvětlovat, kritizovat nezraňujícím způsobem, umět udělit pochvalu.

R3: *„Ty maminky využívaly tu možnost, že můžou vzít to dítě, nemusej shánět hlídání a mohou vlastně přijít během dopoledne, kdy ten čas mají a popovídat si na to dané téma., možná jim i vlastně ta forma tý diskuze vyhovovala víc kolikrát než ta přednáška.“*

Že potřebovaly sdílet, což já si pamatuju ze své zkušenosti, že jsem taky měla potřebu toho sdílení. Člověk má potřebu na tý mateřský dovolený si popovídat, co si budem povídat, když je zavřenej doma, se svým dítětem, tak mluví neustále na to dítě.“

R3: *„Mohla jsem vyjádřit i svůj názor, což si myslím, nebo já jsem to tak rozhodně vnímala, že pro tu matku, je důležité nejenom vyslechnout rady odborníků.“*

R3: *„Určitě to sdílení potom tady, že nejsem jediná, kdo má doma puberťáka a že to tady zase mám s kým probrat, když je potřeba, tak to je pro mne důležité.“*

R3: *„Takže já jsem postupem času zjistila, že mě to svědčí ještě víc a mám ještě větší chuť se sem vracet, povídat si s těmi ostatními, sdílet ty zkušenosti a postupem času jsem vlastně dostala chuť se do toho celého zapojit.“*

R3: *„A to si myslím, že to mateřský centrum částečně odbourává, taky tady ten problém. Jednak je možnost, třeba i ty přednášky, my to taky zajistíme, nějakou diskuzní kavárnu na tohle téma, aby si ty maminky ty zkušenosti i mezi sebou sdílely, že můžem pozvat vlastně i maminky, který už s tím tu zkušenost maj s tím návratem do práce, aby si popovídaly s těma maminkama.“*

7.4. Kooperace

Kooperace může být nahlížena jako spolupráce více osob na dosažení společného cíle, vedení a organizování práce skupiny, řešení problémů. Dotázané ženy uváděly, že spolupráce mezi rodiči i dětmi a nápodoba, kterou kolektiv zprostředkovává, byla velkým zážitkem.

R1: *„Fungovaly prostě, šly klidně pět šest kilometrů lesem jsme šly, byl to celodenní výlet, přijely jsme ve čtyři, v pět hodin vlakem zpátky, ale pro ně to byl zážitek, žejo protože byly zase v tý bandě dětí, se kterýma chodily celej rok cvičit.“*

R1: *„Ale ve skupině děti čůraj hezky všechny, nebo jdou na ten nočník, no. Takže to určitě bylo přínosem i pro děti i pro mě protože si řeknou na ten nočník, když to viděj, že chtěj v kolektivu.“*

R1: *„Mu to přišlo normální, že všichni jedí, tak budu jíst taky. Jo neřešil to nějak, že by dělal scénky, nebo že by nechtěl jíst tohle, nebo tamto, prostě v kolektivu.“*

„Tak to prostě zdlábnul taky a myslím si, že kolektiv je pro děti přínosem.“

R4: *„Naučili jsme se spolu spolupracovat a vytvářet a dělat věci společně.“*

Z pohledu jednotlivce jde o rozvoj individuálních dovedností, jako seberegulace a učení se řádu, pravidelnosti a režimu. Zvláště pro děti je tato zkušenost v kolektivu velmi cennou a pomáhá rodičům při nastavování pravidel.

R1: „*Mě to prostě přišlo normální, že když prostě ráno vstane, vyčurá se, dá si svačinku, jdeme si zacvičit, oběd v době kolem dvanáctý hodiny. Režim, nastavit nějaký režim.*“

R4: „*Důležitý je opravdu vydržet, nevzdat to. To je asi ti nejdůležitější, opravdu nevzdat, já prostě když jsme šli poprvý na výtvarku, tak jsem řikala ježiš, dyť je mu rok a půl, štětec, vodovky, nůžky mu pučit do ruky, úplně jsem byla. To přece nemůžu, na to je malinkej, ale voni opravdu, když si člověk myslí, že jsou malí, tak voni rozuměj a chápou a vědí.*“

R4: „*Opravdu ty malinký děti na tý výtvarce, vydržej pět minut, odběhnou si hrát a postupně vydržej a už namalujou v kuse celej obrázek.*“

7.5. Kompetice

Tato kompetence je u věkové skupiny dětí, které navštěvují RC ještě velmi neznatelná, co se týče uvědomění vlastní osobnosti. Přesto lze náznaky soutěživosti využít k přirozenému rozvoji a posunu žádoucím směrem. Dle vyjádření respondentek se tak děti postupně učí zdravě soutěžit a to jim pomáhá ve vývoji.

R1: „*Nechtěla jsem jí nikam odkládat, chodila s náma na všechno, i se synem, takže přirozeně i když tvoření bylo pro dětičky třeba, který už uměly držet tužku, který už nějakým způsobem fungovaly, tak to dceru posouvalo, protože chtěla dokázat to co brácha.*“

R1: „*Urychlovalo se to tím, ale svým přirozeným vývojem. Ne že bych já na ni tlačila, ale ona si to sama vlastně řídila, chtěla, jak viděla ty děti, tak jí to posouvalo, určitě a posouvá to určitě, to co posouvalo syna, protože měl nad sebou starší děti, takže určitě ty mladší děti, vždycky viděj vzor v těch starších, i když jsou to cizí děti, ale vždycky je to určitě nějakým způsobem posune.*“

7.6. Rodičovské kompetence

Rodičovské kompetence zahrnují schopnosti a dovednosti rodičů, které umožňují a podporují optimální rozvoj dítěte. Jejich součástí je i schopnost, získávat informace, kriticky je vyhodnotit a správně využít. Dotázané ženy uváděly jako zvláště cennou výměnu informací, která mezi nimi v komunitě rodinného centra probíhá. Uváděly to

i v kontextu množství informací, které současní rodiče získávají z různých stran a které někdy bývají rozporuplné a nejasné.

R1: „*Informace mezi maminkama pro mě byly důležité a svým způsobem jsem z toho čerpala, jak výchovně, tak i chování mezi dětma, protože byl sám.*“

R1: „*Že jsme si vyměňovaly navzájem zkušenosti a jídelníčky dětí, protože samozřejmě nikdo z nás neměl velký zkušenosti s vařením, takže jsme si vyměňovaly recepty, co který dítě jí, co který nejí.*“

R2: „*Klasické ženské kroužek, něco jsme se naučily, stihly jsme si podrbat, prostě, stihly jsme si vyměnit rady, protože každou jako trápilo jako většinou něco na té mateřský se vyskytlo co třeba neběželo tak jak mělo nebo chtěl.*“

R2: „*Že si pamatuju, že jsme řešily třeba dětský nemoce, co zabírá, co nezabírá, já nevím, typ na vejlet, kdš mají dobrý tepláky, taková ta výměna těch informací ke kterým člověk v tom normálním světě nepřijde.*“

R2: „*Pravdou je, že my jsme to měli v uvozovkách trochu jednodušší, protože ty volby prostě, těch voleb tolik nebylo, jo. Ted' si může, ted' prostě ze všech stran se sypou, jo my jsme ten přísun těch informací, nebo třeba toho jak by ta matka měla, jak by měla ty děti krmit, jak by měla vychovávat, jak by ta rodina měla vypadat, tak těch informací a zaručených receptů se na nás valilo řádově mnohem míň.*“

R3: „*Že jsem se utvrdila. Že jsem si srovnala myšlenky a utvrdila si nějaký názor, který jsem třeba už před tím měla pocit, že by mohl být správný, ale buď jsem si ho utvrdila, nebo jsem si hi i poopravila. Je jsem vyslechla, jakoby ty argumenty těch ostatních a řekla jsem si, že maj vlastně pravdu a já jsem to viděla trochu zkrusleně a že jsem si ten názor poopravila, díky tomu.*“

R3: „*Že si začnou povídat mezi sebou a to je to sdílení těch zkušeností, aniž bychom to my jakkoli vlastně řídily, korigovaly, něco jim tady nakazovaly a stejně jim to v té rodičovské roli může pomoci.*“

V souvislosti s výše uvedeným pak respondentky uváděly důležitost vyslechnout si odborníka a ujasnit si postoj.

R3: „*Ale hlavně, myslím si jako většinu maminek, mě zajímala témata k výchově dětí, protože jako rodič jsem potřebovala trochu si vytríbit názor na výchovu, udělat si svůj názor, ale vyslechnout si rady odborníků i třeba typy na literaturu mi hodně pomáhaly, že jsem si potom dohledala literaturu a dočetla jsem si tam, co jsem potřebovala.*“

R3: „Ze začátku jsem byla taková dost bezradná a pomáhala mi ta diskuze, to že se dalo o tom problému mluvit, nejenom vyslechnout názor psychologa, nebo odborníka, ale že potom je možnost se i doptat na konkrétní věci, který zajímají konkrétní matku, případně rozvinout diskuzi i mezi maminkami.“

Také zahrnuje schopnost seberegulace rodiče, schopnost přijmout kritiku, zvažovat řešení problémů a situací, dovednost odstoupit od vlastního nápadu.

R1: „Ve většině případů, bylo potřeba usměrnit maminku, ne dítě.“

R2: „Nojo, ale zvládlo se to, děti měly akci, na jednu stranu, já jsem se naučila všude vozit svačinu, lahvičku s vodou a náhradní oblečení.“

R3: „Ano, že je normální chybovat v mateřství, ano, myslím si, že jsem se k tomu postupně dopracovala. Že jako jo, původně, řekla bych, původně rozhodně můj ideál byl supermatka. A postupem času jsem se dopracovala k tomu, že je to vlastně nežádoucí být supermatka.“

R3: „Naučit je, že prostě každé chybuje a je důležitý chybu přiznat a poučit se z ní. Omluvit se a poučit se z ní. Když vlastně to samý chci po svejch dětech, tak to musím umět udělat.“

I schopnost ovládat své emoce

R2: „Určitě, hodně mi to pomohlo, asi taky v tom, že většina matek, většině matek tečou nervy proudem a málokdo to považuje jako za normální. Člověk je nervózní z toho, jak moc mu ty nervy tečou proudem, že to je náročný. Takže to zjištění, že jako občas, občas jako jsou všichni v nepohodě, bylo úlevné.“

R3: „Rozhodně jsem neměla tak velký problém vyjít s cizími dětmi ať už jakéhokoli věku, jako s dětmi vlastními, což si myslím je pochopitelné, zamíchají se do toho city, emoce, větší, mnohem větší emoce, takže to je komplikovanější, ale určitě mě to posunulo, určitě jako vidím některé věci jinak, než bych je viděla, kdybych tupetu zkušenost vůbec neměla.“

Dále zahrnuje orientaci a sebeukotvení v nové životní situaci. Poznání nových možností seberealizace a předcházení frustraci.

R1: „Jo, což asi si myslím je pro spoustu těch, těch účastníků těhletých kurzů důležitý, spoustu věcí si sama nedokážeš představit, že bys je vůbec dokázala.“

R1: „Že si to tady vyzkoušíš na tom kurzu, nebo na tý hodině tak vlastně zjistíš, že seš šikovná, že i pro sebe máš takový jako uspokojení i když se ti pokaždé nepovede.“

R1: „Ve většině případů, protože jsem s tím spokojená, takže mě to určitě posílí sebevědomí, že je to pro mě, je to můj výrobek, mých dětí a ten pocit je hrozně hezký.“

R2: „Co se mi jako taky třeba líbilo, nebo co jsem oceňovala, když je člověk na mateřský, tak se jakoby vrací, k těm základním věcem. Jo prostě v té domácnosti, krmit, postarat se o věci a podobně, jo a mě se líbilo třeba, že to zvládáš jakoby i s tím, že člověk může mít oboje, že zvládne postarat se o tu domácnost a taky se zvládne realizovat sám, jo a kromě toho poskytnout dětem nějakou tu kreativitu a podněty jakoby k rozvoji a že to všechno se dá nějakým způsobem skloubit dohromady.“

R2: „Tak, že se budou realizovat, nebo, že budou mít děti. Nebo že budou dělat něco jinýho, jo ale pravdou je, že jako je to těžký, ale že se to dá, nechat si od všeho kousek.“

R2: „To bylo fakt jako lákavý to zkusit a objevovat věci, který jsme jako do té doby nedělaly a bylo to zajímavý je sdílet.“

R4: „Zvedlo mě to sebevědomí, připadala jsem si jako víc užitečná, ne že by ta mateřská doma s tím dítětem, že by to bylo nicnedělání, ale bylo to, zase pro mě to bylo jinej svět a strašně mě to naplňovalo, strašně mě to dělalo jakoby dobře. Nikdy mě nenapadlo, že bych jakoby pracovala s dětma. To mě opravdu v životě, v životě nenapadlo, ale tady mě to prostě dalo a já jsem se v tom prostě našla.“

Mezi rodičovské kompetence patří i schopnost, přijmout dítě jako partnera, projevovat mu porozumění a toleranci, klást důraz na přiměřenost, diskuzi a vysvětlování. Dotázané ženy uváděly, že se to naučily právě v rodinném centru.

R4: „Jsem prostě věděla, že prostě když mu něco slíbím, že to prostě musím dodržet, dřív bych na to třeba nekladla takovej důraz, nepřišlo by mě to tak důležitý pro to dítě, jako jsem se prostě naučila opravdu, že když mu prostě člověk slíbí, ted' pro tebe v tudle chvíli přijdu, tak to dodržet.“

R4: „Jo v tomhle mě to pomohlo, já jsem se naučila jako, že i když jsem se v první chvíli rozčílila, takže pak bylo prostě dobrý si s ním sednout a vysvětlit mu to. malej, měla jsem takovou tendenci ho omlouvat, tak opravdu ty děti chápou, vědí a musej mít nastavený ty hranice.“

Součástí je i schopnost fungovat spolu jako rodina. Dovednost spolupracovat při společných aktivitách, vytvářet společenství. Ženy tak uváděly, že jejich aktivity v rodinném centru měly pozitivní dopad na celou rodinu.

R1: „Já jsem se nepotřebovala děti zbavit, jo mě to vyhovovalo, že můžeme fungovat všichni najednou, vobčas se i ten taťka přizval, když jsme dělali drakiády nebo nějaký

tyhlecty akce, že to není jenom maminka a dítě a nebo dítě odložit a nechat ho tam. To mě nevyhovuje, já jsem člověk, kterej potřebuje žít společně.“

R1: *„Takže určitě přínos, myslím si určitě pro celou rodinu.“*

R1: *„Ale věřím tomu, že ten základ pro ten společenskej život, že jimto určitě do života hodně dá, oběma a myslím si, že mě i manželovi, že prostě jsme prošl všichni čtyři vlastně tím centrem, babička s dědou dostali občas nějaký dárek, takže vlastně to zasáhne celou rodinu i širší, nejenom nás čtyři, ale celou rodinu.“*

R4: *„Když jsme šli vodsad, tak mě říkal, já už se nedivím, že se ti tam tak líbí, je to takovýho něco jinýho, já se cejtim takovej bezstarostnej, úplně v pohodě. Takže byl prostě hrozně spokojenej, hrozně se mu tady líbilo.“*

8. Výsledky empirických šetření.

Výsledky výzkumu a závěry nelze zobecňovat, protože výzkum byl zaměřen pouze na vybraná rodinná centra a jejich klienty. Výzkumný vzorek byly osoby, které, služby RC aktivně vyhledávají, chtějí spolupracovat a něco změnit.

Z rozhovorů vyplývá, že respondentky vyhledaly rodinné centrum z důvodu pocitu sociální izolace, vzniklého následkem nové životní situace. Chyběly jim sociální kontakty, možnost sdílení problémů, případně jejich konzultování. Také pro ně bylo velmi důležité, aby se jejich děti dostaly do společnosti vrstevníků a naučily se spolupracovat, jak mezi sebou, tak s dalšími dospělými.

Poměrně velký rozdíl byl mezi staršími respondentkami, které navštěvovaly RC v jeho začátcích a respondentkami ze současné doby. U prvních dvou je patrné jistější ukotvení v životě a návycích, které si přinášejí z nukleární rodiny a RC vyhledaly spíše z důvodu sociální izolace následkem nové životní situace. Důležitá pro ně byla komunita, možnost sdílení a konzultace životních postojů. Jako přídavek pak získávání nových informací, kterých v té době nebylo takové množství, jako dnes.

U R3 a R4 je patrná větší nejistota a neukotvenost a také vliv velkého množství různých informací, které matou a manipulují. Také u nich je důvodem vyhledání RC sociální izolace, ale je zde patrnější nejistota, zda dělají věci dobře, zda obstojí jako rodiče.

U všech respondentek je patrná snaha, nespokojit se situací, která jim nevyhovuje. Hledaly řešení jak pro sebe, tak pro své děti. Vyhledaly komunitu a v programu RC si vybraly aktivity, které vyhovovaly jejich zaměření a potřebám. Velký přínosem pro ně byla podpora rodičovských kompetencí, sebepřijetí a seberealizace. Pro děti hlavně

poznávání nových lidí, podpora komunikace a kooperace. V průběhu let se do programů RC aktivně zapojovaly a připojily k aktivitám i členy svých rodin.

ZÁVĚR

Rodinná centra jsou v naší společnosti relativně mladý fenomén. Přesto si našla svoje místo a jejich myšlenka se rozšířila po celé republice. Jsou tu centra, která mají dlouholetou tradici i ta nově založená. Každé centrum je jiné a reaguje na potřeby komunity, které poskytuje svoje služby. Jedno však mají všechna společné vytvořit místo pro setkávání, sdílení, předávání zkušeností, poznávání nových lidí a navazování nových kontaktů. Také smysluplné trávení času, pomoc při ukotvení v nové životní situaci, odbornou pomoc a podporu. V neposlední řadě na mnoha místech dochází k navázání nových mezigeneračních vztahů.

Výzkumem byla prokázána důležitost rodinných center, jako míst, kde rodič může naléznout podporu, pochopení, zázemí, sociální kontakt. V rodinných centrech se klade důraz na přítomnost rodiče, nebo blízké pečující osoby a přímou spoluúčasť na většině aktivit dítěte, čímž je podporován správně se vyvíjející vztah mezi dítětem a rodičem. Dochází k podpoře žádoucích sociálních kompetencí a ukotvení v sociálním prostředí. Výzkum také potvrdil, že myšlenka celoživotního vzdělávání, začíná v určité podobě už v rodinných centrech. Rodiče zde, pokud chtějí, nacházejí odpovědi na své otázky. Mohou se vzdělávat, rozvíjet své znalosti a dovednosti, u dětí podporovat rozvoj potencialit, cíleně do svého života zařazovat například prvky kosmické pedagogiky.

Přínosem výzkumu je to, že poukazuje na důležitost, kterou rodiče přikládají rodinným centrům v oblasti rozvoje sociálních a rodičovských kompetencí a tím zdůrazňují důležitost takových organizací ve společnosti. Zároveň zpochybňují řazení těchto organizací pouze na roveň dětských koutků či hlídacích skupin.

Zajímavým cílem pro další výzkum by mohlo být, nakolik činnost rodinných center podporuje primární prevenci patologických jevů v rodině a případné podchycení a řešení těchto jevů v jejich počátcích. Například včasné podchycení domácího násilí. U dětí pak, díky podpoře správných návyků, prevence agresivity a z ní pramenící problémy v navazujících kolektivech. Díky spolupráci se zkušenými lektorkami dochází ke včasnému zachycení vývojových komplikací a doporučení do péče odborných pracovišť. Ze zkušenosti totiž vyplývá, že rodič s oporou dokáže řešit spoustu drobných problémů, které by v izolaci gradovaly a mohly přerůst právě v patologické jevy.

Z výše uvedeného vyplývá, že rodinné centrum není jen místo, které rodiči pomáhá nezůstat v sociální izolaci, ale ukotvit se v prostředí, ve kterém žije, navázat nové kontakty, stát se součástí komunity. Rodič získává nové dovednosti, zkušenosti a informace. Rodinné centrum mnohdy zastupuje širší rodinu a zde navázané vztahy přetrvávají i v dalších letech, kdy už má rodina jiný režim a do centra se vrací na aktivity pro starší děti, nebo rodiče. Svépomocné skupiny a mezigenerační spolupráce pak žijí svým životem.

POUŽITÉ ZDROJE

DOMEČEK SEVER z.s

Programy: 2019, 2018, 2017, 2016, 2015

Výroční zprávy: 2019, 2018, 2017, 2016, 2015

www.domeceksever.cz

DVOŘÁKOVÁ, Ilona. *Obsahová analýza / formální obsahová analýza / kvantitativní obsahová analýza*. Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu, Katedra antropologických a historických věd, FF ZČU v Plzni juta@email.cz
ANTROPOWEBZIN 2/2010, ISSN 1801-8793

FRIČ, Pavol: *Aktivity a potřeby neziskových organizací v ČR*. AGNES a ICN, Praha 1998

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-7367-040-2

KOLÍNSKÁ, Rút.. *Mateřská centra*. 1 vyd. Praha: Pražské matky. 1995, 174 s.. ISBN 80-901864-0-8

KUCHAŘOVÁ, Věra a kol. *Česká rodina na počátku 21. Století. Životní podmínky, vztahy a potřeby*. 1. vyd. Praha: SLON. 2019. 300s. ISBN: 978-80-7416-333-3

KMC SEDMIKRÁSKA

Statistiky MC: 2019, 2018, 2017, 2016, 2015

www.sedmikraskahk.cz

LANGMEIER, Josef. KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2 aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 978-80-247-1284-0

MACKOVÁ, Kristýna. *Přesah funkce mateřských center z pohledu koordinátorek – Náchodsko*. Starkoč, 2014 bakalářská práce (Bc.) UK, Fakulta humanitních studií.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. 2. Praha: Vyšehrad, 2017. 360 s. ISBN 978-80-7429797-7

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. Rozšíř. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 144 s. ISBN 80-85850-24-9

OUDOVÁ, Drahomíra. *Analýza sociální kompetence* [online]. Brno, 2007 [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <<http://is.muni.cz/th/u5ces/>>. Disertační práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií.

PRAŽSKÉ MATKY. 1998. I. kongres mateřských center: *Jak začít: Mozaika zkušeností mateřských center*. Praha: Pražské matky.

RC Kopretina z.s. Vrchlabí

Statistiky RC: 2019, 2018, 2017

[www.facebook.com.>KopretinaVrchlabi> post](http://www.facebook.com.>KopretinaVrchlabi>post)

RC Radovánek Heřmanův Městec

Statistiky RC: 2019, 2018, 2017, 2016

Výroční zprávy RC: 2019, 2018, 2017, 2016

<http://rcradovaneck.cz/index.php?page=zprava>

RC ŽIRAFKA

Statistiky RC: 2019, 2018, 2017, 2016, 2015

www.zirafahk.cz

REICHEL, Jiří.: *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009, 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6

RVC HOLOUBEK HOLICE

Statistiky RVC: 2019, 2018, 2017, 2016, 2015

Výroční zpráva Oblastní charity Pardubice 2019

SEMRÁD, Jiří. JURÁČKOVÁ, Iva. ŠÍMA, Václav. *Průvodce sociální pedagogikou v kontextu pedagogických věd*. Hradec Králové: Gaudeamus, UHK. 2007 ISBN 978-80-7041-897-0

SÍŤ MC V ČR. 2003. *Síť mateřských center v České republice: ohlédnutí za uplynulých 10 let*. Praha: Síť mateřských center v České republice.

SÍŤ MC výroční zpráva 2018 s. 24

MC_vyrocní_zprava_2018_web.pdf

SMÍŠKOVÁ, Regina. *Socializace dětí v mateřské škole*. Č. Bud., 2010. bakalářská práce (Bc.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Pedagogická fakulta

STAŠOVÁ, Leona. *Rodina jako výchovný a socializační činitel*. In *Člověk, prostředí, výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. s. 78-85. ISBN 80-7315-004-2

ŠVAŘÍČEK, Roman. ŠEĐOVÁ, Klára a kol.: *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0

VALENTA, Josef.: *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. 1. vyd. Kladno: Aisis o. s., 2006, 226 s. ISBN 80-239-4908-X

PŘÍLOHY

- (A) Seznam rodinných center
- (B) Příklad zpracování dat rodinného centra

(A) Seznam rodinných center

DOMEČEK SEVER z. s.

Lužická 1208/12, 50003 Hradec Králové

www.domeceksever.cz

RVC HOLOUBEK HOLICE

Dudychova 782, 534 01 Holice

www.rvcholoubek.cz

RC Kopretina, z. s. Vrchlabí

Komenského 1248, 543 01 Vrchlabí

www.kopretinavrchlabi.cz

RC Radovánek Heřmanův Městec

Pod Nádražím 937, 538 03 Heřmanův Městec

www.rcradovanek.cz

KRC SEDMIKRÁSKA

Zieglerova 230, 500 03 Hradec Králové

www.sedmikraskahk.cz

RC ŽIRAFKA

J. Masaryka 605/30, Nový Hradec Králové, 500 12 Hradec Králové

www.zirafahk.cz

(B) Příklad zpracování dat rodinného centra

RC DOMEČEK SEVER

2015

Realizované kurzy a přednášky:

26. 2. – PhDr. Irena Kuldová – Význam pravidel ve výchově dětí – I.část – 5 účastníků,

19. 3. – MUDr. Michal Balík - Zdraví muže 3. Tisíciletí – 42 mužů,

26. 3. – Nikola Zavadová – Žena a menstruace – kalíšky, nehormonální antikoncepce a další možnosti – 4 účastnice

22. 4. – MUDr. Michal Balík - Zdraví muže 3. Tisíciletí – 11 účastnic,

23. 4. – Mgr. Lukáš Šlehofer – Jak u dětí rozvíjet emoční inteligenci – 9 účastníků,

19. 5. – Rozalio, o. s. – Děti a očkování – 15 účastníků,

22. 9. – Mgr. Iva Knajfl – Masáže miminek – 5 účastnic,

13. 10. – Mgr. Lukáš Šlehofer – Jak udržet motivované dítě,

18. 11. – Mgr. Jana Zimová - Děti a angličtina - jak jim pomoci,

Mgr. Hana Hegerová: Neverbální komunikace dětí, Psychomotorický vývoj dětí, Manipulace s miminkem, Zdravá

výživa, Vařím, vaříš, vaříme

Program září 2016 - červen 2017

Pondělí

OPIČKY - cvičení pro rodiče s dětmi od 1 r. 9:00 -

10:00 h

ŽABÁCI - cvičení pro rodiče s dětmi od 1,5 r. 10:00 -

11:00 h

KLUBÍČKO - pro maminky s miminky od 6 týdnů - cvičení miminek. od 11 h

MONTESSORI DÍLNIČKY - pro děti od 2 let od 16 h

Úterý

ŽABÁCI - cvičení pro rodiče s dětmi od 1,5 r. od 9 h

KLUBÍČKO - dopoledne pro maminky s miminky od 6 týdnů. Cvičení miminek. od 10:00 h

MALÍŘI - výtvarná činnost pro děti od 18 měsíců od 9 h

ZOUFALKY - výtvarné tvoření pro dospělé od 16:30 h

(pouze 3. úterý v měsíci, data na webu)

2

Středa

- KAVÁRNA DOMEČEK** - (káva nebo čaj pro vás v rámci vstupného) 8:30 - 11:00 h
- PIDIŠKOLKA NEBOJSA** - pro děti od 18 měsíců, po předchozím přihlášení 7:30 - 12:30 h
- BARVIČKA** - výtvarné tvoření pro děti od 4 do 8 let od 17 h
(pouze poslední středa v měsíci, data na webu)

Čtvrtek

- MUZIKANTI** - společné muzicírování od 9 h
- KREATIV** - výtvarné tvoření pro dospělé, od 20.4. do odvolání zrušeno od 9 h
- KLUBÍČKO** - dopoledne pro maminky s miminky od 6 týdnů. Cvičení miminek. od 10 h
- GYMNASTKA** - pro holčičky 5 - 8 let, základy moderní gymnastiky 15 - 16:00
- TANEČKY** - pro holčičky od 3 let, tanečky a příprava na gymnastiku 16:05 - 17:05
- KONDIČKA** - kondiční cvičení pro ženy všech věkových kategorií od 18 h

Pátek

- OPIČKY** - cvičení pro rodiče s dětmi od 1 r. od 9 h
- MEDVĚDI** - cvičení pro rodiče s dětmi od 2 let od 10 h
- HERNA**

POC ####/ POE + ROD III

Počet rodin 482 16 3

Realizované kurzy a přednášky:

- 12. 1. - Psychomotorický vývoj,
- 16. 2. - Bachova terapie,
- 8. 3. - Kurz první pomoci,
- 12. 4. - Rakovina prsu,
- 4. 5. - Seminář o financích,
- 11. 10. - Rozvoj řeči,
- 8. 11. - Správná manipulace s miminky a šátkování,
- 6. 12. - MUDr. Balík - Klučičí záležitosti

POE II 2 + 4
ROD II 2
POE III 5

POE 16 5
ROD 3 2
POE 2+4
6
26

Program září 2017 - červen 2018

Pondělí

OPIČKY - cvičení pro rodiče s dětmi cca od 1 r. (pro chodící děti) 9:00 -

10:00 h

ŽABÁCI - cvičení pro rodiče s dětmi od 1,5 r. 10:00 -

11:00 h

KLUBÍČKO - pro maminky s miminky od 6 týdnů - cvičení miminek. od 11 h

TANEČKY I. od 16 h

pro holčičky od 3 let, tanečky a příprava na gymnastiku
(po předchozí domluvě)

MONTESSORI DÍLNIČKY - pro děti od 2 let (začínáme 18.9.) od

17:05 h

Vstupné 60 Kč nebo na permanentku

Úterý

ŽABÁCI - cvičení pro rodiče s dětmi od 1,5 r. od 9 h

KLUBÍČKO - dopoledne pro maminky s miminky od 6 týdnů. Cvičení miminek. od 10:00 h

MALÍŘI - výtvarná činnost pro děti od 18 měsíců od 9 h

ZOUFALKY - výtvarné tvoření pro dospělé od 16:30 h

(pouze 3. úterý v měsíci, data na webu)

Středa

KAVÁRNA DOMEČEK - (káva nebo čaj pro vás v rámci vstupného) 10:00 -

11:30 h

PIDIŠKOLKA NEBOJSA - pro děti od 18 měsíců, po předchozím přihlášení 7:30 -

12:30 h

BARVIČKA - výtvarné tvoření pro děti od 4 do 8 let od 17 h

(pouze poslední středa v měsíci, data na webu)

Čtvrtek

MUZIKANTI - společné muzicírování od 9 h

KREATIV - výtvarné tvoření pro dospělé od 9 h

MALÍŘI - výtvarná činnost pro děti od 18 měsíců od 10 h

KLUBÍČKO - dopoledne pro maminky s miminky od 6 týdnů. Cvičení miminek. od 10 h

GYMNÁSTKA - pro holčičky 5 - 8 let, základy moderní gymnastiky 15 -

16:00

(po předchozí domluvě)

TANEČKY II. - pro holčičky od 3 let, tanečky a příprava na gymnastiku 16:05 -

17:05

(po předchozí domluvě, 1. Ukázková hodina 14.9.)

4

KONDIČKA - kondiční cvičení pro ženy všech věkových kategorií od 18 h

Pátek

OPIČKY - cvičení pro rodiče s dětmi cca od 1 r. (pro chodící děti) od 9 h

MEDVĚDI - cvičení pro rodiče s dětmi od 2 let od 10 h

HERNA

*POC III III III III III
1P
ROD III
4*

Počet rodin **568**

Porádání v rámci poradenské činnosti přednášek a kurzů zaměřených na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovu (§ 11 odst. 1 písm. c) zákona č. 359/1999 Sb.)

Místo výkonu: Základní škola Sever, Lužická 1208, 500 03 Hradec Králové a dále v Hradci Králové

Realizované kurzy a přednášky v r. 2017:

Únor – Bylinky a jak je používat

jiné 11 + 3

Březen – Sourozenecké konstelace

POC III 3

Duben – Emoce

ROD III 3

Květen – Jak stanovit dětem hranice

jiné 4

Říjen – Jak přežít pubertu?

POC 18 3

Listopad – Rakovina prostaty

ROD 4 3

Prosinec – Období vzdorů a vývoj v batolecím věku

2P

Program září 2018 - červen 2019

Pondělí

OPIČKY - cvičení pro rodiče s dětmi cca od 1 r. (pro chodící děti) 9:00 -

10:00 h

ŽABÁCI - cvičení pro rodiče s dětmi od 1,5 r. 10:00 -

11:00 h

KLUBÍČKO - pro maminky s miminky od 6 týdnů - cvičení miminek. od 11 h

TANEČKY I. od 16 h

pro holčičky od 3 let, tanečky a příprava na gymnastiku, po předchozí domluvě

DÍLNIČKY S PRVKY MONTESSORI - pro děti od 2 let od

17:05 h

Úterý

ŽABÁCI - cvičení pro rodiče s dětmi od 1,5 r. od 9 h

5

KLUBÍČKO - dopoledne pro maminky s miminky od 6 týdnů. Cvičení miminek. od 10:00 h

MALÍŘI - výtvarná činnost pro děti od 18 měsíců od 9 h

ZOUFALKY - výtvarné tvoření pro dospělé od 16:30 h

(pouze 3. úterý v měsíci, po předchozí domluvě s lektorkou)

KUTILOVÉ - tvoření nejen pro kluky (pouze 1x za měsíc, data na webu a FB) od 17 h

Středa

KAVÁRNA DOMEČEK - (diskuzní kavárna 1x za měsíc, jinak volná herna) 8:00 - 12:00 h

PIDIŠKOLKA NEBOJSA - pro děti od 18 měsíců, po předchozím přihlášení 7:30 - 12:30 h

ANGLIČTINA PRO MAMINKY - kurz pro maminky, po předchozím přihlášení 9-10 h

MEDVĚDI - cvičení pro rodiče s dětmi cca od 2 let od 10 h

BARVIČKA - výtvarné tvoření pro děti od 4 do 8 let od 17 h

(pouze jedna středa v měsíci, data na webu a FB)

PRAMÍNEK - klub rodičů dětí s ADHD, první středa v měsíci Od 17

hod

Čtvrtek

MUZIKANTI - společné muzicírování od 9 h

KREATIV - výtvarné tvoření pro dospělé od 9 h

MALÍŘI - výtvarná činnost pro děti od 18 měsíců od 10 h

KLUBÍČKO - dopoledne pro maminky s miminky od 6 týdnů. Cvičení miminek. od 10 h

GYMNASTKA - pro holčičky 5 - 8 let, základy moderní gymnastiky 15 - 16:00

(po předchozí domluvě, 1. Ukázková hodina zdarma 13. 9.)

TANEČKY II. - pro holčičky od 3 let, tanečky a příprava na gymnastiku 16:05 - 17:05

(po předchozí domluvě, 1. Ukázková hodina zdarma 20.9.)

KONDIČKA - kondiční cvičení pro ženy všech věkových kategorií od 18 h

Pátek

OPIČKY - cvičení pro rodiče s dětmi cca od 1 r. (pro chodící děti) od 9 h

MEDVĚDI - cvičení pro rodiče s dětmi od 2 let od 10 h

POC ### ### ### ### ROD ###

Počet rodin **651**

Pořádání v rámci poradenské činnosti přednášek a kurzů zaměřených na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovu (§ 11 odst. 1 písm. c) zákona č. 359/1999 Sb.)

Místo výkonu: Základní škola Sever, Lužická 1208, 500 03 Hradec Králové a dále v Hradci Králové

V r. 2018 proběhly tyto přednášky:

6

Leden – Jak na šikanu

Únor – Styly a přístupy ve výchově

Březen – Výchova a rodičovství

Duben – Sourozenecké vztahy

Květen – Jak se s dětmi lépe domluvit?

Říjen – Neklidné a nepozorné dítě

Listopad – Respekt ve výchově

100 11
ROD III-1

100 20 2
ROD 5 6

100 4
25
+ 8
+ 4
37

Program září 2019 - červen 2020

Pondělí

OPIČKY - cvičení pro rodiče s dětmi cca od 1 r. (pro chodící děti) 9:00 -

10:00 h

ŽABÁCI - cvičení pro rodiče s dětmi od 1,5 r. 10:00 -

11:00 h

KLUBÍČKO - pro maminky s miminky od 6 týdnů - cvičení miminek. od 11 h

TANEČKY I. od 16 h

pro holčičky od 3 let, tanečky a příprava na gymnastiku, po předchozí domluvě (ukázková hodina 16.9.)

DÍLNIČKY S PRVKY MONTESSORI - pro děti od 2 let (poprvé 16.9.) od

17:05 h

Úterý

ŽABÁCI - cvičení pro rodiče s dětmi od 1,5 r. od 9 h

KLUBÍČKO - dopoledne pro maminky s miminky od 6 týdnů. Cvičení miminek. od 10:00 h

MALÍŘI - výtvarná činnost pro děti od 18 měsíců od 9 h

ZOUFALKY - výtvarné tvoření pro dospělé od 16:30 h

(pouze 3. úterý v měsíci, po předchozí domluvě s lektorkou)

KUTILOVÉ - tvoření nejen pro kluky „školkové“ a starší (pouze 1x za měsíc, data na webu a FB)

od 17 h

Středa

KAVÁRNA DOMEČEK - (diskuzní kavárna 1x za měsíc, jinak volná herna) 8:00 -

12:00 h

PIDIŠKOLKA NEBOJSA - pro děti od 24 měsíců, po předchozím přihlášení 7:30 -

12:30 h

BOSÁČCI - cvičení bosých nožiček pro (chodící) děti a jejich rodiče (od 9. 10.) od 9 h

MEDVĚDI - cvičení pro rodiče s dětmi cca od 2 let od 10 h

BARVIČKA - výtvarné tvoření nejen pro holky „školkové“ a starší od 17 h

7

(pouze jedna středa v měsíci, data na webu a FB)

PRAMÍNEK (ADHD)

Čtvrtek

- MUZIKANTI** - společné muzicírování od 9 h
- KREATIV** - výtvarné tvoření pro dospělé od 9 h
- MALÍŘI** - výtvarná činnost pro děti od 18 měsíců od 10 h
- KLUBÍČKO** - dopoledne pro maminky s miminky od 6 týdnů. Cvičení miminek. od 10 h

TANEČKY II. - pro holčičky od 3 let, tanečky a příprava na gymnastiku 15 - 16 h

(po předchozí domluvě, Ukázková hodina zdarma 19.9.)

DÍLNÍČKY S PRVKY MONTESSORI - pro děti od 2 let (poprvé 19. 9.) od 16:05 h

KONDIČKA - kondiční cvičení pro ženy všech věkových kategorií od 18 h

Pátek

OPIČKY - cvičení pro rodiče s dětmi cca od 1 r. (pro chodící děti) od 9 h

MEDVĚDI - cvičení pro rodiče s dětmi od 2 let od 10 h

Počet rodin **801**

ROD III III III III III I
21
ROD III 5

3 pře!

V r. 2019 proběhly tyto přednášky:

ROD II 2
ROD III 5

Jak podpořit rozvoj řeči

Sourozenecké konstelace

Odměny a tresty

Děti a emoce

Vychovávat či nevychovávat děti

Jak zvládat emoce děti se zaměřením na období vzdoru

Vývoj v batolecím období

21
+ 5
+ 3

29

29
7

36

2
+ 5

7

Místo výkonu: Základní škola Sever, Lužická 1208, 500 03 Hradec Králové a dále v Hradci Králové

Realizované aktivity: program KLUBÍČKO, neformální poradenství

Osobou vykonávající pověření je Mgr. Stanislava Bydžovská.

rok	plně	ne	100
2019	36		12
2018	37		88 %
2017	28	153	
		21	
		174 = 100%	
2016	26	1,74 = 1%	
2015	26		
	153	21: 1,74 = 12,07 %	